

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Evaluatie armoede- en schuldenbeleid gemeente Gemert-Bakel

**Gezamenlijke Rekenkamercommissie
Gemert-Bakel en Laarbeek**

Laura de Haan, Simone Noomen-van den Heuvel en Paul Vroonhof

Zoetermeer, 13 september 2019

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij de Rekenkamercommissie Gemert-Bakel. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de Rekenkamercommissie. De Rekenkamercommissie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Voorwoord

De bestrijding van armoede en schuldenproblematiek staat hoog op de beleidsagenda van de gemeente Gemert-Bakel. De gemeente heeft de afgelopen jaren verschillende initiatieven in het leven geroepen om de armoede te bestrijden.

De vraag is echter of de gemeente ondanks alle inspanningen, samenwerking en afstemming tussen partijen alle bewoners bereikt die voor armoedemaatregelen in aanmerking komen.

'Armoede is (helaas) van alle tijden, maar de beschaving wordt afgemeten naar de wijze waarop ze met de zwaksten in de samenleving omgaat' (vrij naar Ghandi).

Uit een recente vergelijkbare rekenkamerstudie over de armoede-aanpak in 9 gemeenten bleek dat er vaak (emotioneel) gediscussieerd wordt in de gemeenteraad over wat er 'in het armoedebeleid wordt gestopt', maar niet wat eruit moet komen en hoe hierop als gemeenteraad te sturen. Uit gesprekken met raadsleden van de gemeente Gemert-Bakel bleek ook dat er nog onvoldoende inzicht en grip op dit onderwerp bestaat.

Het doel van het onderzoek was daarom het in kaart te brengen hoe het armoedebeleid in de gemeente Gemert-Bakel is georganiseerd en of er voldoende uitvoering aan oplossing van de armoede- en schuldenproblematiek kan worden gegeven.

Wij hopen met dit rapport de gemeenteraad meer inzicht en handvaten te geven voor een inhoudelijke en gefundeerde discussie over de aanpak van de armoede- en schuldenproblematiek in de gemeente Gemert-Bakel.

Wij danken allen die een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van dit onderzoek.

Namens de rekenkamercommissie
John Verhoeven, voorzitter

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Doel evaluatie	5
1.2	Aanpak evaluatie	5
1.3	Leeswijzer	5
2	Conclusies en aanbevelingen	7
2.1	Bevindingen op hoofdlijnen	7
2.2	Conclusies	8
2.3	Aanbevelingen	8
3	Armoede en schulden in de gemeente Gemert-Bakel	11
3.1	Demografische factoren	11
3.2	Huishoudens in (structurele) armoede	12
3.3	Kinderen en jongeren in armoede	14
3.4	Volwassenen en ouderen in armoede	17
3.5	Stille armoede	19
4	Korte weergave beleid	21
4.1	Kaders en uitgangspunten	21
4.2	Organisatie en partners	22
4.3	Financiën	27
4.4	Output	29
5	Beschouwing organisatie armoedebeleid	33
5.1	Organisatie: integraal werken en taakverdeling	33
5.2	Samenwerking met externe partners	34
5.3	Beperkt budget en weinig actief beleid	34
5.4	Probleemanalyse	35
5.5	Informatievoorziening burgers	36
5.6	Rol van de gemeenteraad	37
5.7	Doelgroepenbeleid	37
6	Bijdrage beleid aan het bestrijden van armoede- en schuldenproblematiek	39
6.1	Is de doelstelling (voorkomen sociale uitsluiting door armoede) van het beleid bereikt?	39
6.2	Wat betekent het beleid voor de inwoners?	40
Bijlage 1	Literatuurlijst	43
Bijlage 2	Gesprekspartners	46
Bijlage 3	Beleidsinstrumenten en/of activiteiten	47

1 Inleiding

Gemeenten hebben de afgelopen jaren veel extra verantwoordelijkheden gekregen, waaronder op het gebied van armoede en schulden. De gemeente Gemert-Bakel heeft de afgelopen jaren, al dan niet in samenwerking met andere gemeenten in de regio, verschillende initiatieven in het leven geroepen om armoede te bestrijden. De gezamenlijke Rekenkamercommissie Gemert-Bakel en Laarbeek heeft Panteia gevraagd onderzoek te verrichten naar het armoedebeleid in de gemeente Gemert-Bakel. De vraag die in dit onderzoek centraal staat, is of de gemeente, met alle inspanningen, samenwerking en afstemming tussen partijen, alle inwoners bereikt die voor armoedemaatregelen in aanmerking komen.

1.1 Doel evaluatie

Het doel van het onderzoek is inzichtelijk maken waaruit het armoedebeleid (inclusief het schuldenbeleid) van de gemeente Gemert-Bakel bestaat, wat de doelen van het beleid zijn en welke instrumenten worden inzet om deze doelen te bereiken. Ook is onderzocht welke effecten in de samenleving zijn toe te schrijven aan de inspanningen van de gemeente.

De onderzoeksvraag van deze evaluatie luidt: *"Hoe is het armoedebeleid in de gemeente Gemert-Bakel georganiseerd en kan er voldoende uitvoering worden gegeven aan een doeltreffend en doelmatig armoede- en schuldenproblematiekbeleid?"*

1.2 Aanpak evaluatie

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, is (in de periode december 2018-juni 2019) op drie manieren data verzameld. Allereerst heeft er een analyse plaatsgevonden van de beschikbare documenten en data met betrekking tot het beleid, de doelgroep, maatregelen, trends en financiën (bronnen zijn opgenomen in de voetnoten en in de bijlage).

Vervolgens zijn er interviews gehouden met betrokkenen, zowel professionals als inwoners van de gemeente, over hun bevindingen met betrekking tot het beleid. Deze interviews zijn een belangrijke bron voor informatie, ze helpen inzicht te geven in de werkzame mechanismen van het beleid en helpen tevens het verhaal op papier 'in te kleuren' met praktijkervaringen. Voor een overzicht van de geïnterviewde personen, zie Bijlage 2.

Ten slotte hebben er twee werkateliers plaatsgevonden. Het eerste werkatelier is gehouden met de raadscommissie Sociaal Domein, met als doel het invulling geven aan de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad. Het tweede werkatelier is georganiseerd met ambtenaren van de gemeente Gemert-Bakel (inclusief partners in de keten) en had als doel het in kaart brengen van knelpunten, verbeterpunten en succesfactoren van het gemeentelijke armoedebeleid.

1.3 Leeswijzer

Voorliggende rapportage geeft de resultaten weer van de evaluatie. In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 2) van deze rapportage wordt een korte conclusie gepresenteerd, gevolgd door aanbevelingen met betrekking tot het toekomstige beleid op het terrein van armoede en schulden. In hoofdstuk 3 volgt een beschrijving van de

armoede- en schuldenproblematiek in de gemeente Gemert-Bakel. In hoofdstuk 4 is het armoedebeleid beschreven, met de bij het beleid betrokken organisaties en partners en de financiering van het beleid. In hoofdstuk 5 vatten we samen hoe verschillende betrokkenen tegen het armoedebeleid en de organisatie ervan aankijken. In hoofdstuk 6 wordt ingezoomd op de bijdrage die het beleid levert aan verbeteringen op dit beleidsterrein in de gemeente.

2 Conclusies en aanbevelingen

In dit rapport wordt getracht zo goed mogelijk antwoord te geven op de vraag hoe het armoede- en schuldenbeleid in de gemeente Gemert-Bakel zijn georganiseerd en in hoeverre de gestelde doelstellingen worden bereikt. In dit hoofdstuk presenteren we de bevindingen op hoofdlijnen, op basis waarvan we conclusies en aanbevelingen formuleren. Deze bevindingen op hoofdlijnen worden onderbouwd in de volgende hoofdstukken waarin in meer detail op de onderwerpen wordt ingegaan.

2.1 Bevindingen op hoofdlijnen

1. De beschikbare data brengt beperkingen met zich mee, vooral als het gaat om kwantitatieve gegevens betreffende financiën en output. Deze informatie is versnipperd, wat het vaststellen van trends en van relaties tussen input en output – ofwel wat stopt de gemeente er in en wat levert dat op – nagenoeg onmogelijk maakt.
2. Als gevolg hiervan zijn de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid niet of nauwelijks te beoordelen. De hier gepresenteerde resultaten zijn om die reden voornamelijk gebaseerd op de kwalitatieve data (vooral meningen van betrokkenen) die door de onderzoekers is verzameld.
3. Betrokkenen signaleren amper verbeterpunten waar het gaat om de uitvoering van het beleid. Naar voren gebrachte kritiek is vooral van organisatorische aard.
4. Ze uiten wel twijfels over de mate waarin alle kwetsbare burgers bereikt worden met het huidige beleid. Diverse betrokkenen refereren hierbij aan het ontbreken van een gericht doelgroepenbeleid in de gemeente.
5. Er hebben de afgelopen jaren organisatorische wijzigingen plaatsgevonden die de professionaliteit van de dienstverlening hebben bevorderd. Het integraal werken en de samenwerking met externe partners komen als positieve punten uit het onderzoek naar voren, al vereist het verder optimaliseren van deze samenwerkingen tijd.
6. De keuze om taken uit te besteden, uit te voeren op regionaal niveau of uit te voeren op lokaal niveau is beperkt onderbouwd. Beleidsvoering en beleidsuitvoering liggen soms op verschillend niveau.
7. Er bestaat een spanningsveld tussen die professionele aanpak en het creëren van een overzichtelijke situatie, zowel voor de inwoners als voor de betrokken professionals. Op dit moment lopen beleid en uitvoering op lokaal en regionaal niveau zodanig door elkaar, dat het in de praktijk kan ontbreken aan een regisseur op uitvoeringsniveau die een cliënt volgt.
8. Professionals hebben te weinig overkoepelend zicht op de verschillende regelingen, om adequaat te kunnen doorverwijzen en verliezen na doorverwijzing de inwoner vaak uit het zicht, waardoor niet duidelijk is of de persoon goed is geholpen of niet.
9. Hulpverlening is voor een groot deel vraaggestuurd. De gemeente heeft in beperkte mate een proactieve houding. Vroegsignalering en preventie krijgen te weinig aandacht. Dit hangt samen met de beperkt beschikbare data.
10. Volgens een deel van de externe partners heeft de gemeente te weinig inzicht in de lokale armoedeproblematiek. Er is weinig bruikbare kwantitatieve data beschikbaar om het beleid op te baseren, maar door de samenwerking met externe partners wordt wel veel kwalitatieve informatie over de doelgroep opgehaald.
11. Vanuit de gemeenteraad bestaat de wens om actiever sturing te gaan geven aan het armoedebeleid. Dit kwam duidelijk naar voren in een werkatelier dat de onderzoekers gehouden hebben met vertegenwoordigers van alle partijen in de gemeenteraad. Hier speelt overzichtelijke informatieschaffing een belangrijke rol. Voor zover nu duidelijk (de raadscommissie wil zich hierover bezinnen), lijkt het erop dat het niet zozeer gaat om een hoger detailniveau, maar wel om een meer betrokken en actieve rol die de raad wenst in te nemen.

Opmerking [A1]: Franka: Wijk- en dorpsgericht werken moet hierin voorzien. Wanneer de professionals in het wijkteam niet kunnen voorzien in een oplossing of andere knelpunten in de uitvoering constateren, zijn de regisseurs van de gemeente aan zet. Indien nodig wordt opgeschaald naar de managers van de organisaties in het wijkteam en de manager sociaal domein. Uiteindelijk komt de wethouder in beeld.

Opmerking [A2]: LdH: Ik heb hier iets over opgenomen in 5.1 (hoort niet in de bevindingen thuis)

Opmerking [A3]: Franka: Spreekt dit niet elkaar tegen? Weinig zicht maar veel kwalitatieve informatie?

Opmerking [A4]: Nee: weinig kwantitatieve informatie, maar wel kwalitatieve informatie. Iets benadrukt.

12. Ten tweede heeft de raad behoefte aan meer inzicht in financiële stromen. Bij de bezuinigingsronde zou het kopje 'armoede' niet verder zijn uitgesplitst, wat keuzes maken heel lastig maakt.

2.2 Conclusies

1. Een op de beschikbare kwantitatieve gegevens gestoelde beoordeling van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het armoede- en schuldenbeleid in de gemeente Gemert-Bakel is niet mogelijk.
2. Er is ook geen eenduidige conclusie mogelijk of het gebrek aan kwantitatieve data een goed beleid in de weg staat. Er is een impliciete keuze gemaakt voor een op individueel niveau vraaggestuurd beleid dat ervoor zorgt dat een relatief groot deel van het budget beschikbaar is voor beleidsimplementatie. Dat uit zich in:
 - 2.1 Het huidige beleid geeft onvoldoende zekerheid over het bereiken van alle huishoudens met armoede en/of schuldenproblemen.
 - 2.2 Er is beperkt zicht op wat er precies door welke partij aan hulp verleend wordt, en op welke manier.
 - 2.3 En daarmee of het – gezien vanuit een individueel hulpverleningstraject – altijd op een voor cliënten en hulpverleners optimale manier verloopt en wordt ingepast.
 - 2.4 Maar het onderzoek geeft geen reden om de verleende hulp als ontoereikend te beoordelen.
 - 2.5 De kosten van de uitvoering zijn relatief beperkt.
3. De ontwikkeling van het beleid in de afgelopen jaren heeft geleid tot verbeteringen, maar de centrale regierol wordt nog in onvoldoende mate ingevuld door de gemeente. Belangrijke elementen van deze regierol zijn:
 - 3.1 Scherp zicht hebben op wat er precies door welke partij aan hulp verleend wordt, en op welke manier (ook op regionaal niveau en door commerciële partijen).
 - 3.2 Beschikbare instrumenten uitventen onder burgers en hulpverleners.
 - 3.3 Cliënten in het zicht houden.
 - 3.4 Actief bijdragen aan meer begrip over de thema's armoede en schulden en het gevoerde beleid binnen de gemeenteraad.
4. Externe uitvoerders van beleid, vooral die op regionaal niveau werken, ervaren een gebrek aan harmonisatie van regelingen – ook waar hier geen evidente logica onder steekt (bijvoorbeeld politieke keuzes).
5. De gemeenteraad is onvoldoende betrokken bij en op de hoogte van het gemeentelijk beleid op de terreinen armoede en schulden.

2.3 Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen en conclusies, adviseren de onderzoekers de gemeenteraad om het college de opdracht te geven de volgende aanbevelingen uit te voeren

Informatievoorziening en communicatie

2.3.1 Verbeter de informatievoorziening aan de gemeenteraad

De gemeenteraad heeft tijdens een werkatelier, georganiseerd door de onderzoekers, te kennen gegeven actiever, maar niet zozeer in meer detail, betrokken te willen worden bij het armoedebeleid.

Om dit te bereiken moet de verstrekte informatie meer inzicht verschaffen in de probleemanalyse. Het gaat dan in de eerste plaats om een helder overzicht van beschikbare cijfers over armoedeproblematiek in de gemeente. Het is hierbij van belang de informatie overzichtelijk aan te bieden en versnippering zoveel mogelijk te voorkomen. Dit betekent dat in aanvulling op het aanbieden van de verschillende kwartaal- en jaarrapportages van partners in de keten, een jaarlijks memo met meer duiding van de verschillende

informatiestromen aangeboden zou moeten worden aan de raad waarin een overzicht van het beleidsveld wordt geschetst. Ook moet de verstrekte informatie meer overzicht bieden als het gaat om financiële stromen. Er moet expliciet duidelijk gemaakt worden welke posten precies onder armoede vallen. Het moet de raad tot slot duidelijk gemaakt worden op welke wijze de doelgroep betrokken is bij het opstellen van de probleemanalyse.

2.3.2 *Verbeter de informatievoorziening aan en de communicatie met de burgers*

De informatievoorziening aan burgers is essentieel voor het bereiken van inwoners en het bestrijden van armoede. Het is daarom belangrijk de informatievoorziening aan de burgers te verbeteren, bijvoorbeeld als het gaat om simpel taalgebruik, keuze voor het juiste communicatiekanaal (digitaal of niet, formeel of juist informeel) en het creëren van overzicht voor de burger.

Communicatie met burgers verdient dan ook meer aandacht, in de vorm van een communicatiebeleid (al dan niet in combinatie met andere deelterreinen binnen het sociaal domein of zelfs daarbuiten). Dit hoeft geen uitgebreid beleidsdocument te zijn, maar kan ook vorm krijgen in een kort manifest met uitgangspunten voor de communicatie. Het is daarbij uiteraard van belang dat deze uitgangspunten worden gedragen door alle betrokken partners, zowel in de keten als extern. Goede communicatie kan bijdragen aan het verminderen van de perceptie van complexiteit van regelingen en bureaucratie, en kan daarmee het bereik van kwetsbare burgers vergroten.

Enkele aandachtspunten voor de informatievoorziening aan burgers:

- Naast digitale informatieverschaffing is het van belang om ook op papier actuele informatie beschikbaar te hebben voor inwoners die digitaal minder vaardig zijn.
- De gebruikte taal moet zo kort en simpel mogelijk zijn. De website 'Wegwijzer Gemert-Bakel'¹ is hiervan een mooi voorbeeld. Een duidelijke verwijzing op de website van de gemeente is hierbij wel cruciaal.
- Eén aanspreekpunt of regisseur helpt om ervoor te zorgen dat mensen niet 'verdwalen' tussen de verschillende instanties en zo buiten beeld raken.
- Brieven veroorzaken soms stress, zeker bij mensen met schulden. Een persoonlijker aanpak in de vorm van een telefoontje (of eventueel bezoek) heeft daarom de voorkeur. Mogelijk zou een dorpsondersteuner hierbij een rol kunnen spelen, hoewel het aspect van schaamte hierin een beperkende factor kan zijn omdat dorpsondersteuners vaak bekenden zijn.
- Het bespreekbaar maken van financiën is niet gemakkelijk, zeker niet als inwoners dit gespreksonderwerp niet verwachten. Dit is vaak het geval bij de keukentafelgesprekken. Meer aandacht en training voor gesprekstechnieken voor WMO-consulenten/medewerkers van Jeugd en Gezin, die het keukentafelgesprek breed moeten insteken om ook andere problematiek boven tafel te krijgen, strekt tot aanbeveling.

Dataverzameling

2.3.3 *Zet in op een benchmark*

Uit het onderzoek blijkt dat er relatief weinig data beschikbaar zijn om het effect van het armoedebeleid mee te kunnen beoordelen. De versnipperde en incoherente informatie is deels het gevolg van organisatorische keuzes en recente wijzigingen. Maar ook het (grotendeels) ontbreken van een benchmark speelt een cruciale rol in het beperkte inzicht in de effecten van het beleid. Indien de gemeente meer inzicht wenst in de effecten van het beleid, is een investering in een benchmark noodzakelijk, omdat het meer inzicht biedt in zowel de probleemanalyse als in het evalueren van de bereikte resultaten. Een monitor kan een goede basis bieden voor verbeterde informatievoorziening aan de raad.

¹ <https://wegwijzergemertbakel.nl/>

Er zijn verschillende opties voor het creëren van een benchmark: De Minimascan van Stimulansz², de Armoedemonitor van het CBS³ en de Divosa Benchmark Armoede en Schulden⁴. Een andere optie, wellicht minder kostbaar en praktischer, is het organiseren van een benchmark via de GR Peelgemeenten. Momenteel is dit, met uitzondering van enkele output-indicatoren door de GR, niet mogelijk omdat de gemeenten het beleid anders vormgeven en andere indicatoren gebruiken. Om een benchmark mogelijk te maken zal dus een gezamenlijke keuze gemaakt moeten worden ten aanzien van de te verzamelen gegevens.

2.3.4 Verken mogelijkheden voor integrale dataverzameling GR Peelgemeenten

Essentieel bij het verzamelen van gegevens op GR Peelgemeenten-niveau is dat dit integraal gebeurt, dat wil zeggen dat de hele keten gezamenlijk informatie verzamelt. Momenteel worden cijfers per organisatie verzameld en gepresenteerd. Dit betekent echter dat het niet mogelijk is om uitspraken te doen over de uitkomst van het beleid voor een individuele inwoner (en dus groepen van inwoners). Zodra iemand wordt doorverwezen verdwijnt hij/zij namelijk uit de data van de ene organisatie, en komt de persoon bij de volgende organisatie terecht. Op deze manier is er geen zicht op de hele keten en de uitkomsten en effecten van het gevoerde beleid. Het opzetten van een systeem voor integrale ketenregistratie zal de nodige voeten in de aarde hebben qua kosten en privacy, maar is een verkenning waard.

Lokaal of regionaal

2.3.5 Verdere bezinning op, inzicht in en regionale harmonisatie van externe uitvoering van beleid

Hoewel er algehele tevredenheid bestaat over de uitvoering van het beleid door gemeente, regionale en commerciële partijen, volgen uit de conclusies ook een aantal mogelijke verbeterpunten. In veel gevallen is het daarbij wenselijk om dit samen met de andere gemeenten aan te pakken. In de eerste plaats ligt er een wens vanuit uitvoerende partijen om te streven naar harmonisatie van regelingen tussen regiogemeenten, waar het gaat om regionaal uitgevoerd beleid. Vooral in gevallen waar efficiencywinst geboekt kan worden zonder dat in grote mate sprake is van zwaarwegende politieke keuzes. Ten tweede is het wenselijk om het inzicht van/de kennis over de verschillende hulpverleningsprocessen tussen organisaties te vergroten. Ook hier ligt het voor de hand om dit binnen de regio vorm te geven. Zo kan overdracht van cliënten en hulpverlening op het juiste moment verder verbeteren. Uiteindelijk kan dit er ook toe leiden dat in de loop van de tijd geconcludeerd moet worden dat een deelproces beter elders belegd kan worden.

² <https://www.stimulansz.nl/advies/minimascan/>

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/cbs-urban-data-centers/arbeid-en-inkomen/armoedemonitor>

⁴ <https://www.divosa-benchmark.nl/armoede-en-schulden/#/>

3 Armoede en schulden in de gemeente Gemert-Bakel

Om inzicht te krijgen in het armoedebeleid van de gemeente Gemert-Bakel, is het allereerst interessant om een beeld te krijgen van demografische gegevens over de gemeente, hoeveel huishoudens in armoede leven en in welke mate deze situatie structureel is. We baseren ons in dit hoofdstuk niet alleen op kwantitatieve gegevens, maar schenken ook aandacht aan de ervaringen van inwoners met betrekking tot armoede. Deze informatie is gebaseerd op gesprekken met inwoners die zelf binnen de doelgroep vallen (4 in totaal) en op gesprekken met professionals die werkzaam zijn bij de gemeente of andere organisaties, zoals onder andere Stichting Leergeld en verschillende adviesorganen (zie Bijlage 1).

3.1 Demografische factoren

De onderstaande tabel geeft een globaal beeld van de inwoners in de gemeente Gemert-Bakel, in vergelijking met Nederland als geheel (tabel 1).

De gemeente Gemert-Bakel heeft iets meer dan 30.000 inwoners. De samenstelling van de huishoudens is ongeveer een derde alleenstaand, een derde samenwonend en een derde samenwonend met kinderen. Zes procent van de huishoudens bestaat uit eenoudergezinnen. Het aandeel alleenwonend is duidelijk lager dan gemiddeld in Nederland en het aandeel samenwonend met kind(eren) is duidelijk hoger dan gemiddeld in Nederland. Een percentage dat ook hoger ligt dan gemiddeld in Nederland is het percentage 65+ huishoudens.

Opvallend is dat er tussen 2009 en 2018 een sterke toename is in het aantal inwoners met een migratieachtergrond (toename van 970 inwoners) en inwoners met een niet-Nederlandse nationaliteit (toename van 765 inwoners). Het, in vergelijking met gemiddeld in Nederland, lage percentage inwoners met een niet-Westerse achtergrond doet vermoeden dat de toename betrekking heeft op migranten met een Westerse achtergrond. Cijfers laten dit ook zien: 57% van de personen met een migratieachtergrond komt uit Europa⁵.

De netto arbeidsparticipatie in de gemeente Gemert-Bakel ligt hoger dan gemiddeld in Nederland het geval is. Vooral het aantal niet-werkzame jongeren ligt duidelijk lager in de gemeente. Toch neemt alsnog 30% van de beroepsgeschikte bevolking⁶ in de gemeente geen deel aan het arbeidsproces.

Dat de netto arbeidsparticipatie hoger ligt in de gemeente Gemert-Bakel is een mogelijke verklaring voor het hogere gemiddelde besteedbaar inkomen per huishouden in de gemeente in vergelijking met het gemiddelde in Nederland.

⁵ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Migratie-en-integratie>

⁶ Personen tussen 15-65 jaar die niet of minder dan 12 uur werken en niet op zoek zijn naar werk worden door het CBS de niet-beroepsbevolking genoemd. De beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking samen vormen de beroepsgeschikte bevolking.

tabel 1 Demografische factoren gemeente Gemert-Bakel en Nederland (2018, tenzij anders vermeld)

Onderwerp	Gemeente Gemert-Bakel	Nederland
Inwoners (2019) ⁷	30.488	17.331.832 ⁸
Personen per huishouden ⁹	2,38	2,19
Aandeel alleenwonende ¹⁰	29,6%	38,1%
Aandeel samenwonend ¹¹	32,7%	28,8%
Aandeel samenwonend + kind(eren) ¹²	31,7%	25,7%
Aandeel eenoudergezinnen ¹³	6,1%	7,3%
Aandeel huishoudens 65+ ¹⁴	29,4%	27,6%
Migratie achtergrond niet-Westers ¹⁵	3,1% (2,1% in 2009)	13,1% (10,7% in 2009)
Personen met migratieachtergrond ¹⁶	3.208 (2.238 in 2009)	3.971.859 (3.164.888 in 2009)
Personen met niet-Nederlandse nationaliteit ¹⁷	1.396 (631 in 2009)	1.040.805 (719.494 in 2009)
Netto arbeidsparticipatie ¹⁸	70,0%	67,8%
Werkloosheid ¹⁹	3,1%	3,8%
Niet-werkzame 45+ ²⁰	3,1%	3,6%
Niet-werkzame jongeren (2015) ²¹	29,3%	37,4%
Gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden (2017) ²²	43.400	41.900

3.2 Huishoudens in (structurele) armoede

Nu we een beeld hebben gekregen van de inwoners in de gemeente Gemert-Bakel, kunnen we ons verder richten op de mate waarin er in de gemeente sprake is van armoede en structurele armoede (minimaal 4 jaar). Het is daarvoor van belang om helder te krijgen wanneer we spreken van armoede. Er worden echter in Nederland verschillende definities van het begrip gehanteerd. Enkele regelmatig gebruikte definities zijn:

- Definitie van het CBS: "Een huishouden beschikt over onvoldoende middelen om een bepaald minimaal consumptieniveau te bereiken." De inkomensgrens die het CBS

⁷ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Bevolking>, april 2019

⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/bevolkingsteller>, juli 2019

⁹ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Bevolking>, 2018

¹⁰ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Huishoudens/>, 2018

¹¹ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Huishoudens/>, 2018

¹² <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Huishoudens/>, 2018

¹³ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Huishoudens/>, 2018

¹⁴ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Huishoudens/>, 2018

¹⁵ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Bevolking>, 2018

¹⁶ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Migratie-en-integratie>, 2018

¹⁷ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Migratie-en-integratie>, 2018

¹⁸ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Werk/>, 2018

¹⁹ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Werk/>, 2018

²⁰ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Werk/>, 2018

²¹ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Werk/>, 2015

²² <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Inkomen/>, 2017

hanteert, is de lage-inkomensgrens.²³ Deze grens betreft een vast bedrag dat voor alle typen huishoudens een gelijke koopkracht vertegenwoordigt. In 2017 lag de lage-inkomensgrens op 1.040 euro per maand voor een alleenstaande, 1.380 euro per maand voor een alleenstaande ouder met één kind en 1.960 euro per maand voor een paar met twee kinderen.²⁴ Daarnaast benadrukt het CBS dat, afgezien van het inkomen, aanvullende indicatoren gebruikt worden om de kans op armoede te beschrijven. Deze indicatoren betreffen de verblijfsduur onder de inkomensgrens, de vermogenspositie, de omvang van de vaste lasten en het oordeel over de eigen financiële positie.²⁵

- Definitie van het SCP: "Mensen zijn arm wanneer ze gedurende langere tijd niet de middelen hebben om te kunnen beschikken over de goederen en voorzieningen die in hun samenleving als minimaal noodzakelijk gelden."²⁶ Het SCP baseert zijn armoedegrenzen op een lijst met minimaal noodzakelijke goederen en voorzieningen, met bijbehorende prijzen.

Aangezien er verschillende definities voor het begrip armoede gehanteerd worden met verschillende inkomensgrenzen, wordt in onderstaande tabellen (tabel 2 en tabel 3) inzicht gegeven in de percentages huishoudens met een inkomen tot verschillende inkomensgrenzen.

tabel 2 Huishoudens (%) met inkomen gedurende ten minste 1 jaar onder lage inkomensgrens en onder sociaal minimum (2017) ²⁷

Onderwerp	Gemeente Gemert-Bakel	Nederland
Lage-inkomensgrens	5,7	8,2
101%	5,1	7,4
105%	6,7	9,1
110%	8,4	11,1
120%	11,4	14,1
130%	13,9	16,8

tabel 3 Huishoudens (%) met inkomen gedurende ten minste 4 jaar onder lage inkomensgrens en onder sociaal minimum (2017) ²⁸

Onderwerp	Gemeente Gemert-Bakel	Nederland
Lage-inkomensgrens	1,9	3,3
101%	1,5	3
105%	2,8	4,3
110%	4,2	5,9
120%	6,5	8,2
130%	8,3	10,4

De eerste inkomensgrens die in tabel 2 en tabel 3 is genoemd, is de lage-inkomensgrens. De lage inkomensgrens weerspiegelt een vast koopkrachtbedrag in de tijd. In 2017 lag de lage inkomensgrens op €1040 per maand voor een alleenstaande,

²³

²⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/artikelen/nieuws/2018/46/meer-huishoudens-met-risico-op-armoede-in-2017/lage-inkomensgrens>

²⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=a#id=armoede>

²⁶ <https://digitaal.scp.nl/armoedein kaart2018/wat-is-armoede/>

²⁷ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Inkomen/>, 2017, bron: CBS - Regionaal InkomensOnderzoek (RIO)

²⁸ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Inkomen/>, 2017, bron: CBS - Regionaal InkomensOnderzoek (RIO)

€1380 per maand voor een alleenstaande ouder met één kind en €1960 per maand voor een paar met twee kinderen.²⁹ De overige inkomensgrenzen in de tabel betreffen percentages van het sociaal minimum. Het sociaal minimum is het minimale bedrag dat nodig is om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. De overheid hanteert hiervoor een normbedrag, dat ieder half jaar wordt aangepast.³⁰

De grenzen voor 120% en 130% worden door gemeenten regelmatig gebruikt als inkomensgrens voor specifieke regelingen. Gemeenten hebben zelf de keuze hebben om te beslissen tot welke grens inwoners gebruik mogen maken van gemeentelijke inkomensondersteuning. De gemeente Gemert-Bakel heeft ervoor gekozen de grens voor de minimaregelingen en de eigen bijdrage voor WMO te bieden voor inwoners met een inkomensgrens tot 110% van het netto sociaal minimum en de collectieve aanvullende verzekering voor inwoners met een inkomensgrens tot 120%. Voor het aanvragen van kwijtschelding ligt de grens op 100%, dit is een wettelijk maximum (zie Bijlage 2 voor het overzicht van regelingen en de gehanteerde inkomensgrenzen).³¹

Wanneer we kijken naar de percentages huishoudens tot de verschillende inkomensgrenzen, valt het op dat de percentages voor alle inkomensgrenzen (zowel kortdurend als langdurend) lager zijn dan gemiddeld in Nederland het geval is. Wanneer we kijken naar de inkomensgrens van 110% van het sociaal minimum, de door de gemeente gehanteerde grens voor minimaregelingen, zien we dat in totaal 8,4% van de huishoudens in de gemeente Gemert-Bakel binnen de doelgroep valt (tabel 2), waarvan dit bij 4,2% structureel het geval is (tabel 3). Voor Nederland zijn deze percentages respectievelijk 11,1% en 5,9%. In totaal heeft 11,4% van de huishoudens in de gemeente Gemert-Bakel (waarvan 6,5% structureel) een inkomensgrens tot 120% en mag geen gebruik mag maken van de minimaregelingen, maar wel van de collectieve aanvullende verzekering (tabel 2 en tabel 3).

In de zogenaamde 'Wijkfoto' van de gemeente is ook per wijk informatie beschikbaar. Het voert te ver die hier in detail op te nemen, maar duidelijk is dat Gemert-Centrum in vergelijking met andere wijken in de gemeente het laagste gemiddelde inkomen en het meeste huishoudens onder het sociaal minimum heeft.³²

3.3 Kinderen en jongeren in armoede

Eén van de groepen waar vanuit een armoedeperspectief vaak, ook binnen de gemeente Gemert-Bakel, aandacht voor is, is die van huishoudens met kinderen in armoede. Onderstaande tabel heeft meer inzicht in deze groep (tabel 4).

²⁹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/artikelen/nieuws/2018/46/meer-huishoudens-met-risico-op-armoede-in-2017/lage-inkomensgrens>

³⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ww-uitkering/vraag-en-antwoord/wat-is-het-sociaal-minimum-en-wat-als-mijn-uitkering-lager-is-dan-dat-minimum>

³¹ Gemeente Gemert-Bakel (2019). *Concept lokaal armoedebeleid 2019-2022*

³² Wijkfoto Gemert-Bakel 2019.

tabel 4 (Ervaren) Armoede bij kinderen van 0-11 jaar (2018)

Onderwerp	Gemeente Gemert-Bakel		Zuidoost-Brabant	
	2013 (n ³³ =369)	2017 (n=580)	2013 (n=11.953)	2017 (n=10.903)
Kinderen in huishouden met huishoudinkomen* van €1.000 of minder	-	1% (± 60)	-	2%
Kinderen in huishouden met huishoudinkomen* van €1.001 - €1.500	-	3% (± 130)	-	4%
Kinderen in huishouden met huishoudinkomen* van €1.501 - €2.200	-	6% (± 220)	-	6%
Gezinnen met enige tot grote moeite met rondkomen	16%	6% (± 250)	16%	9%
Gezinnen met grote moeite om rond te komen	3%	2% (± 80)	3%	2%
Gezin met problemen i.v.m. geld/inkomen	3%	3% (± 110)	4%	4%
Kinderen met te weinig geld voor:				
Dagelijks melk, groente of fruit	0,6%	1% (± 40)	1%	1%
(Sport)club of vereniging	2%	3% (± 130)	4%	5%
Zwemles	1%	0,7% (± 30)	2%	2%
Vakantie, dagje uit, verjaardagsfeestje of uitstapje school	1%	2% (± 70)	2%	2%
Kleding	2%	2% (± 60)	2%	2%
Hulpverlener	0,6%	0,7% (± 30)	0,7%	0,8%
Medicijnen of hulpmiddelen	0,6%	0,3% (± 10)	0,7%	0,7%
Opvang na schooltijd	2%	1% (± 60)	3%	2%
Maakt gebruikt van financiële steun vanuit de gemeente voor sport- en culturele activiteiten	-	7% (± 290)	-	7%
Is niet bekend met mogelijkheid tot financiële steun vanuit de gemeente voor sport- en culturele activiteiten	-	16% (± 640)	-	24%

* Netto per maand

³³ n is het aantal inwoners dat heeft deelgenomen aan de enquête. In de tabel staat het aandeel van de respondenten (in procenten) dat het betreffende kenmerk heeft. Tussen haakjes staat een schatting van het aantal personen/huishoudens in de gemeente, rekenend met het gevonden aandeel in de steekproef.

Bovenstaande tabel is samengesteld aan de hand van de meest recente informatie uit de Jeugdmonitor van GGD Brabant-Zuidoost.³⁴ De aantallen en percentages kunnen verschillen van eventuele aantallen van het CBS, aangezien de GGD gegevens verzameld op basis van vragenlijsten onder inwoners. In deze vragenlijsten geven de inwoners hun mening over onder andere eventuele moeite met rondkomen en gebrek aan geld. Om deze reden behandelen we bovenstaande gegevens als de 'ervaren' armoede.

Tussen 2013 en 2017 is er een afname geweest in het percentage gezinnen dat aangeeft enige tot grote moeite te hebben om rond te komen, zowel in de gemeente Gemert-Bakel als in de regio. Alsnog zijn er in totaal circa 250 gezinnen (met kinderen van 0-11 jaar) waarbij er sprake van is van moeite met rondkomen. Circa 80 gezinnen hebben grote moeite om rond te komen en ongeveer 110 gezinnen geven aan problemen te hebben vanwege een gebrek aan geld of inkomen.

De kinderen in deze gezinnen ervaren verschillende gevolgen van het gebrek aan geld/inkomen. Van de dingen waar er in de gezinnen geen geld voor is, is er bij het grootste aantal kinderen geen geld voor een (sport)club of vereniging; vakantie, dagje uit, verjaardagsfeestjes of uitstapjes op school; kleding; en/of opvang na school. Van de overige in tabel 4 genoemde aspecten is minder sprake, maar dit betreft wel de basisbehoeften, namelijk gezond eten, hulpverlening en medicijnen of hulpmiddelen. De percentages zijn vergelijkbaar met die in de regio.

Ook onder jongeren in de leeftijd 12 tot en met 18 is, in 2015, een tekort aan geld ervaren (tabel 5). Dit is het geval bij 6% van de jongeren in de gemeente Gemert-Bakel, zo blijkt uit een GGD vragenlijst die is ingevuld door 299 jongeren. Om het gebrek aan geld op te lossen, leent 1% van de jongeren vaak geld bij anderen. Bij 0,7% van de jongeren is er zelfs sprake van een schuld die niet binnen een maand kan worden opgelost. In de regio gaat het om een iets hoger percentage. Ongeveer 2% van de jongeren in de regio heeft een schuld die niet binnen een maand kan worden afgelost.

tabel 5 (Ervaren) Armoede bij jongeren (2015)³⁵

Onderwerp	Gemeente Gemert-Bakel (n ³⁶ =299)	Zuidoost-Brabant (n=7.387)
Komt vaak geld tekort	6%	7%
Leent vaak geld van anderen	1%	1%
Heeft een schuld die niet binnen een maand kan worden afgelost	0,7%	2%

Kinderen worden door alle betrokkenen als belangrijke groep gezien in het licht van generatie-armoede. Door kinderen te ontworstelen aan waar zij vandaan komen, sterft in het beste geval armoede uit, zo werd door één gesprekspartner gesteld. Kinderen zouden daarom volgens deze gesprekspartner actief opgespoord en geholpen moeten worden, door hen goed te informeren, voorlichting te geven, te leren budgetteren, maar ook door hen te laten meedoen. Dit is door een ander aangevuld met de

³⁴ GGD Brabant-Zuidoost (2018). *Jeugdmonitor 0-11 jarigen 2017-2018; Tabellenboek gemeente Gemert-Bakel*. Verkregen van <https://www.ggdbrabant.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Gemert-Bakel%20JM%200-11%202017%20Tabellenboek.pdf>

³⁵ GGD Brabant-Zuidoost (2016). *Jeugdmonitor 2015-2016 12-18-jarigen*. Verkregen van: <https://www.ggdbrabant.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/JM%202015%20Tabellenboek%20Gemeente%20Gemert-Bakel.pdf>

³⁶ n is het aantal inwoners dat heeft deelgenomen aan de enquête.

opmerking dat kinderen wel een opleiding moeten kunnen kiezen om uit de armoede te komen.

Een doelgroep die in verschillende interviews als kwetsbare groep is genoemd en hieraan raakt, zijn de alleenstaande ouders. Geïnterviewden observeren dat met name alleenstaande moeders vaak geen baan of een parttime baan hebben en slecht kunnen rondkomen van hun inkomen. Dat alleenstaanden en personen die deel uitmaken van een eenoudergezin onder de werkzame bevolking het meeste risico lopen op een langdurig laag inkomen, wordt ook door onderzoek van het CBS bevestigd³⁷. Wanneer de kinderen 18 worden of gaan werken, kunnen hier problemen bij komen doordat de ondersteuning vervalt die zij tot dat moment hebben ontvangen. Dit kan overigens ook het geval zijn bij tweeoudergezinnen waarin één van de partners werkt en een klein of onregelmatig inkomen heeft.

3.4 Volwassenen en ouderen in armoede

Niet enkel kinderen, maar ook ouderen krijgen over het algemeen vaak extra aandacht wanneer het gaat om armoedebeleid. Zie tabel 6 voor enkele gegevens met betrekking tot armoede bij ouderen (65+) en overige gegevens met betrekking tot volwassenen (19 t/m 64 jaar) in armoede voor het jaar 2016.

tabel 6 (Ervaren) Armoede bij volwassenen en ouderen (2016)^{38, 39}

Onderwerp	Gemeente Gemert-Bakel		Zuidoost-Brabant	
	Volwassenen (n ⁴⁰ =449)	Ouderen	Volwassenen (n=9348)	Ouderen
Enige tot grote moeite met rondkomen	17% (± 3.120)	11% (± 590)	17%	11%
Alleen AOW-uitkering	-	27% (± 1.440)	-	19%
Eén betalingsachterstand	6% (± 1.160)	3% (± 160)	6%	3%
Twee of meer betalingsachterstanden	4% (± 690)	2% (± 130)	5%	2%
Te weinig geld voor bezoek aan vrienden/familie	4% (± 730)	-	6%	-
Te weinig geld voor lidmaatschap (sport)vereniging	8% (± 1.360)	-	11%	-
Te weinig geld om huis goed te verwarmen	3% (± 470)	-	4%	-

Op basis van de GGD enquête kan worden gesteld dat er in de gemeente Gemert-Bakel, in vergelijking met Zuidoost-Brabant, een groter aantal ouderen is dat moet rondkomen van alleen een AOW-uitkering. Opvallend is dat ondanks deze circa 1.440 ouderen die moeten rondkomen van enkel een AOW-uitkering, 'slechts' 590 ouderen

³⁷ <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/03/armoede-en-sociale-uitsluiting-2018>, p. 70

³⁸ GGD Brabant-Zuidoost (2017). *Volwassenenmonitor 2016-2017 Gemert-Bakel*. Verkregen van: <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Gemert-Bakel%20VM%202016%20tabellenboek.pdf>

³⁹ GGD Brabant-Zuidoost (2017). *Ouderenmonitor 65+ 2016-2017 Gemert-Bakel*. Verkregen van: <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Gemert-Bakel%20OM%202016%20tabellenboek.pdf>

⁴⁰ n is het aantal inwoners dat heeft deelgenomen aan de enquête.

aangeven enige tot grote moeite te hebben met rondkomen. Daarnaast heeft in vergelijking met volwassenen tot en met 64 jaar, maar een klein deel van de ouderen (circa 290 in totaal) te maken met betalingsachterstanden.

Van de volwassenen hebben circa 3.120 mensen enige tot grote moeite met rondkomen en hebben er circa 1.850 een of meer betalingsachterstanden. Dit resulteert voor een deel van deze mensen in te weinig geld om lid te kunnen worden van (sport)verenigingen, vrienden of familie te kunnen bezoeken of het huis goed te kunnen verwarmen (tabel 6).

Ouderen die enkel een inkomen hebben vanuit hun AOW-uitkering of een klein pensioen, en in het bijzonder diegenen die te kampen hebben met hoge kosten van woon- en zorgvoorzieningen, worden ook tijdens de interviews die zijn afgenomen voor dit onderzoek vaak genoemd als kwetsbare groep. De reden voor deze vaak genoemde groep, is mogelijk het door oud-wethouder Hans van Dijk geïntroduceerde verhaal over 'Karel'⁴¹. 'Karel' is een alleenstaande man van 84 jaar, woonachtig in een appartement van een woonzorg-centrum, met een inkomen uit de AOW en een maandelijks tekort van €240. Met dit verhaal probeerde Hans van Dijk aandacht te vestigen op de armoedeproblematiek onder ouderen.

Dat de aandacht tegenwoordig ook is gevestigd op deze groep, wordt bevestigd door de gemeente. De gemeente geeft in een gesprek aan dat ouderen tegenwoordig meer in het vizier zijn binnen de gemeente, maar ook landelijk. Het is een groep waarbij veel schaamte heerst en die niet snel gaat "winkelen" voor ondersteuning. Het is daarom een groep die lastig te betrekken is bij het armoedebeleid.

Dat de hierboven beschreven armoedeproblematiek onder ouderen speelt in de gemeente Gemert-Bakel, getuigen de in tabel 6 weergegeven cijfers. De armoedeproblematiek van ouderen wordt ook door vele geïnterviewden genoemd. Zoals beschreven, geeft de tabel weer dat er, volgens het onderzoek van de GGD naar de ervaren armoede, in 2016 27% van de ouderen boven de 65 jaar, dit zijn circa 1.440 ouderen, enkel inkomen hadden vanuit de AOW.⁴² Volgens de KBO zal hier naar verwachting de komende jaren een stijging in te zien zijn. Daarnaast, zo geven zij aan, zal er naar verwachting ook een stijging zitten in de zorgkosten waardoor de armoedeproblematiek in deze groep zal toenemen. De ouderen zullen daardoor tot hun dood moeten leven van een minimuminkomen, wat invloed heeft op zowel de gezondheid als de eenzaamheid, volgens geïnterviewden.

Opvallend is dat volgens één van de Dorpsondersteuners arme ouderen het geen probleem vinden om arm te zijn: "*Die doen het gewoon met wat ze hebben*". Mogelijk geeft deze andere houding bij ouderen ten aanzien van geld een verklaring voor het relatief lage percentage ouderen dat aangeeft moeite te hebben met rondkomen, zoals te zien is in tabel 6. Dit beeld kwam ook naar voren in eerdere onderzoeken van Panteia op dit terrein (Monitoren betalingsachterstanden en Huishoudens in de rode cijfers).

⁴¹ <https://www.ed.nl/de-peel/leven-van-alleen-aow-is-armoede-karel-koopt-een-kant-en-klare-maaltijd-en-eet-daar-drie-dagen-van~ab4d54e5/>

⁴² GGD Brabant-Zuidoost (2017). Ouderenmonitor 65+ 2016-2017 Gemert-Bakel. Verkregen van: <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Gemert-Bakel%20OM%202016%20tabellenboek.pdf>

3.5 Stille armoede

Een laatste groep inwoners waar in het kader van armoede door gesprekspartners de aandacht op wordt gevestigd, zijn de inwoners bij wie sprake is van stille armoede. Stille armoede is in verschillende gesprekken aan bod gekomen als een wezenlijk probleem dat lastig in kaart te brengen is. In de rapportage van Lumens wordt beschreven dat de gemeente Gemert-Bakel een gemeente is waar mensen het niet gewend zijn om de "vuile was" buiten te hangen en dat inwoners pas laat aankloppen voor hulp.⁴³ In een gesprek met de gemeente wordt dit bevestigd: stille armoede is steeds meer als probleem in beeld gekomen en daarom probeert de gemeente verder te kijken dan alleen naar de groepen die standaard in beeld zijn.

Als belangrijke doelgroepen waarbinnen sprake is van stille armoede worden ouderen, agrariërs en zzp'ers genoemd door betrokkenen. Zowel de veehouders als de nertsenfokkers in de gemeente Gemert-Bakel hebben op dit moment te maken met nieuwe wetgeving. Voor de veehouders betekent dit voor velen dat zij de strengere stalenfinancien niet aan kunnen en daarmee gedwongen zijn te stoppen, en voor de nertsenboeren betekent de nieuwe wetgeving het verplicht sluiten van hun bedrijf^{44, 45, 46}. Daarnaast geeft de gemeente aan dat veel ondernemers over het algemeen zorgmijders zijn, in die zin dat zij zelf hun problemen willen oplossen en vaak te laat zicht krijgen op de ernst van de situatie.

⁴³ Lumens (2019). *Jaarrapportage maart 2018 – maart 2019; Gemert-Bakel, Schuldhulpverlening*. P. 11

⁴⁴ Nieuwsuur (2017). *Brabantse boeren staan voor dilemma: opgeven of doorgaan?* Verkregen van <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2196748-brabantse-boeren-staan-voor-dilemma-opgeven-of-doorgaan.html>

⁴⁵ ED (2017). *Boerenprotest bij gemeentehuis Gemert-Bakel*. Verkregen van <https://www.ed.nl/gemert-bakel/boerenprotest-bij-gemeentehuis-gemert-bakel~a9eea3d1/>

⁴⁶ NU.nl (2019). *Nertsenfokkers laten lege stallen en miljoenenomzet achter*. Verkregen van <https://www.nu.nl/economie/5733732/nertsenfokkers-laten-lege-stallen-en-miljoenenomzet-achter.html>

4 Korte weergave beleid

Dit hoofdstuk heeft als doel het armoedebeleid van de gemeente beknopt weer te geven. Naast kaders en uitgangspunten, wordt ingegaan op de manier waarop de uitvoering van het beleid is georganiseerd en op het financiële kader.

4.1 Kaders en uitgangspunten

De 'Visie armoedebeleid gemeente Gemert-Bakel 2015-2018' vormt het kader voor het huidige armoedebeleid. Deze visie werd opgesteld naar aanleiding van een motie van de gemeenteraad, waarbij het college werd opgeroepen een visiedocument met betrekking tot bijzondere bijstand en armoedebeleid ter goedkeuring aan de raad voor de leggen⁴⁷.

Als strategisch doelperspectief van het armoedebeleid wordt in de visie genoemd: *"te voorkomen dat schulden, armoede en/of een langdurig laag inkomen leiden tot sociale uitsluiting van onze inwoners. Het beleid en de uitvoering zijn gericht op preventie en schulden enerzijds en directe financiële ondersteuning waar nodig anderzijds"*.

Wat betreft de visie op de uitvoering, worden in dit document de volgende punten genoemd:

- toegang en vraagverheldering (laagdrempeligheid);
- één gezin, één plan, één regisseur (integrale aanpak van de vraag, één regisseur bij complexe problemen);
- ondersteuning is maatwerk (focus op participatie; meedoen naar vermogen en zelfredzaamheid);
- voor wat hoort wat (inwoners wordt gevraagd om een bijdrage naar vermogen);
- armoedepact (faciliteren van een lokaal netwerk van particulieren dat laagdrempelig samenwerkt aan initiatieven om armoede tegen te gaan).

In de visie wordt aangegeven dat het armoedebeleid integraal onderdeel uitmaakt van het 'beleidskader Sociaal Domein 2015-2017'. De uitgangspunten van het beleidskader zijn: dienstverlening, vraaggericht werken, preventie en vroegsignalering, dorp- en wijkgerichte aanpak, lokale borging, samenhang, ondersteuning mantelzorg en regionale samenwerking.

In het uitvoeringsprogramma van het beleidskader Sociaal Domein 2019-2022 is aangekondigd dat er in 2019 een nieuwe visie/aanpak komt op armoedebeleid in de gemeente Gemert-Bakel in de periode 2019-2022. Dit is momenteel in voorbereiding.

Het armoedebeleid is grotendeels lokaal opgesteld, terwijl de uitvoering deels regionaal is belegd bij de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Peelgemeenten (zie volgende paragraaf). Vanuit de GR Peelgemeenten is ook een regionaal beleidskader schulddienstverlening opgesteld. Omdat in dit document wordt verwezen naar het lokale beleidsplan schulddienstverlening, wordt naast een nieuw armoedebeleid ook gewerkt aan een concept beleidsplan schuldhulpverlening. Daarnaast bestaat er een regionaal beleids- en uitvoeringsprogramma bijzondere bijstand, minimabeleid en schulddienstverlening (BMS).

⁴⁷ <https://ibabsonline.eu/Agenda.aspx?site=gemertbakel&agendaid=258e8824-00be-4c6c-afbc-ee991ccf0fad&FoundIDs=&year=2015>

In Bijlage 3 wordt een overzicht gegeven van de beleidsinstrumenten die door de gemeente worden ingezet.

4.2 Organisatie en partners

De beleidsuitvoering van het armoedebeleid in de gemeente vindt plaats door een verscheidenheid van partijen die allen één of meerdere deelaspecten van het beleid op zich nemen. Naast de Gemeenschappelijke Regeling Peelgemeenten, een samenwerkingsverband van 5 gemeenten in de regio, roept de gemeente ook hulp in van Senzer via een gemeenschappelijke regeling (van de Peelgemeenten en Helmond en Geldrop-Mierlo). Daarnaast ondersteunen LEV-groep en schuldhulpverleners van Lumens de gemeente, bestaan er subsidierelaties met Stichting Leergeld en de Bibliotheek en zijn er onafhankelijke adviesorganen en belangenvertegenwoordigers, zoals de cliëntenraad, de Adviesraad Sociaal Domein en KBO. Tot slot zijn er andere lokale partijen betrokken bij het beleid waar de gemeente geen formele relatie mee heeft, zoals de Ruilwinkel en de Stichting Kerstpakkettenactie. Om de lezer inzicht te bieden in de verschillende onderdelen van de uitvoering, biedt onderstaande tabel een overzicht van de verschillende partijen en de rollen en taken die deze partijen vervullen.

In het overzicht hieronder maken we onderscheid naar intergemeentelijke organen (gemeenschappelijke regelingen), gemeente (inclusief partners), onafhankelijke adviesorganen en belangenvertegenwoordigers en overige partijen. LEVgroep, Lumens, Senzer en Peelgemeenten zullen we in deze rapportage aanduiden als *'partners in de keten'*. Alle andere partijen vallen onder de noemer *'externe partijen'*.

<i>Organisatie/team</i>	<i>Taak</i>	<i>Relatie tot gemeente</i>
Intergemeentelijk		
Peelorganisatie	Uitvoering: regeling maatschappelijke participatie; Beleid: bijzondere bijstand, collectieve aanvullende verzekeringen, individuele inkomenstoelage, individuele studietoelage	Gemeenschappelijke regeling sinds 2017 ⁴⁸
Senzer	Beleid en uitvoering Participatiewet (Werk & Inkomen, participatiecoaches, inkomensconsulenten); Uitvoering: bijzondere bijstand, collectieve aanvullende verzekering, individuele inkomenstoelage en individuele studietoelage.; Regionaal beleid schuldhulpverlening en uitvoering minnelijke en wettelijke schuldregeling.	Gemeenschappelijke regeling (Peelgemeenten en Helmond en Geldrop-Mierlo) sinds 2017
Gemeente		
Team Sociaal domein	Beleidsteam voor zowel uitvoering als beleid, integraal en gericht op alle leefgebieden	
Team Jeugd en gezin	Ondersteuning en advies over opvoeden en opgroeien.	
Team WMO	Begeleiding en dagbesteding; ondersteuning om mantelzorg tijdelijk te ontlasten.	
<u>Team Werk en Inkomen</u>	<u>Participatiecoaches en specialisten uitkering van Senzer.</u>	
Regisseurs	De gemeente kent 5 regisseurs (financiën sociaal	

Opmerking [A5]: Franka: Toevoegen Team Werk en Inkomen. Participatiecoaches en specialisten uitkering van Senzer zijn werkzaam binnen het Sociaal Domein van de gemeente.

SN: Is dit de 'taak' van team werk en inkomen? En deze mensen staan dan toch dubbel?

Opmerking [A6]: LdH: eens met Simone, toch maar even laten staan omdat we anders een team missen blijktbaar.

⁴⁸ Onlangs is een evaluatie van de Peelorganisatie verschenen: SVDL (2019). Kiezen of (op)delen! Evaluatie en versterking van de GR Peelgemeenten én de samenwerking tussen de vijf deelgemeenten. Beschikbaar: <https://www.svdl.nl/projecten/gr-peelgemeenten-evaluatie-samenwerking-vijf-gemeenten/>

<i>Organisatie/team</i>	<i>Taak</i>	<i>Relatie tot gemeente</i>
	domein, participatie, jeugd, WMO, gezondheid en preventie). Zij zorgen voor samenhang tussen regionaal en lokaal beleid, hebben regie op de lokale uitvoering en nemen regie op casussen wanneer deze vastlopen of professionals daar niet uit komen.	
Lumens	Vanuit Lumens werken twee schuldhulpverleners in het team bij de gemeente Gemert-Bakel.	2018 subsidie, vanaf maart 2019 inhuur expertise
LEV-groep	Sociale Raadsliedenwerk, financiële dienstverlening, Schuldhulpverlening, Pas Vooruit, Armoedeconferentie, cursus budgetteren	Subsidierelatie (BCF ⁴⁹)
Wijkteams	In de gemeente Gemert-Bakel wordt gewerkt met wijkteams. De samenstelling van teams bestaat uit dorpsondersteuners ⁵⁰ , Zorgboog, politie, opvoedondersteuners, WMO consulenten en participatiecoaches (Senzer). Per wijk wisselt de samenstelling van de teams, zo sluiten ook GGD, politie en andere professionals in wisselende samenstelling aan.	
Onafhankelijke adviesorganen en belangenvertegenwoordigers		
Cliëntenraad	De Cliëntenraad werk en inkomen komt op voor de belangen van de minima en werkt geheel onafhankelijk. Zij adviseren de gemeente gevraagd en ongevraagd.	Subsidie, adviesorgaan gemeente via verordening
Adviesgroep Sociaal Domein	De Adviesraad Sociaal Domein adviseert – gevraagd	Subsidie, adviesorgaan gemeente via verordening

⁴⁹ Beleidsgestuurde contractfinanciering

⁵⁰ Levgroep vervult werkgeversrol dorpsondersteuners

<i>Organisatie/team</i>	<i>Taak</i>	<i>Relatie tot gemeente</i>
	en ongevraagd – het college van burgemeester en wethouders over het Sociaal Domein.	
Overige partijen⁵¹		
Zorgcoöperatie	Groep die samen met senioren vereniging Gemert en gehandicaptenvereniging Houvast helpt om hulpvragen te koppelen aan bij hen bekende vrijwilligers.	-
Seniorenraad	Behartigt de belangen van alle ouderen en geeft gevraagd en ongevraagd advies aan college van B en W.	Subsidie tot en met 2018 (2019 geen subsidieaanvraag, zelf aangegeven te stoppen)
Dorpsraden		Subsidie
Senioren Vereniging KBO	Activiteiten sportief, muzikaal en ontspanning	-
St. Leergeld	Ondersteuning voor ouders of verzorgers met onvoldoende middelen zodat kinderen kunnen deelnemen aan school- en vrijetijdsactiviteiten	Reguliere Subsidie en Klijsma gelden
SMO Helmond	Maatschappelijke opvang die o.a. sociale activering en armoedebestrijding biedt in Helmond en de Peelregio	-
Stichting de Wensboom	De stichting draagt kinderen uit minder bedeelde gezinnen een warm hart toe en zorgt ervoor dat deze kinderen (13 jaar of jonger) met kerst of Sinterklaas ook een cadeautje kunnen ontvangen.	-
Stichting Zelfhulpnetwerk Zuidoost Brabant	Groep voor uitwisselen ervaring en ondersteuning bij schulden	Subsidie, 2019 subsidie gehalveerd, 2020 stopt subsidie volledig

⁵¹ Deze lijst is niet uitputtend, er zijn mogelijk nog meer partijen actief in de gemeente.

<i>Organisatie/team</i>	<i>Taak</i>	<i>Relatie tot gemeente</i>
Stichting Mom2b	Ondersteuning voor zwangere vrouwen met laag inkomen	-
Beelsfundatie	Uitkeringen aan hulpbehoevende huisgezinnen, personen en rechtspersonen in Helmond en directe omgeving.	-
Verskillende bewindvoerders		
Kledingbank Gemert	Gratis kleding	Subsidie
Weggeefwinkel De Cirkel	Gratis huisraad en meubilair voor inwoners van de gemeente Gemert-Bakel die zich geen nieuwe aankopen kunnen veroorloven.	-
Stichting Lief	Etenswaren, tweedehandskleding, activiteiten	-
Stichting Kerstpakkettenactie	Kerstpakketten voor minima in de gemeente Gemert-Bakel.	Gefaciliteerd door gemeente

4.3 Financiën

De dekking van het armoedebeleid is weergegeven in onderstaande tabel 7.

tabel 7 Dekking armoedebeleid⁵²

	2015 (€)	2016 (€)	2017 (€)	2018 (€)
Rijk – decentralisatie-uitkering armoede kinderen ('Klijnsma gelden')	-	-	111.024	106.822
Rijk – decentralisatie-uitkering armoede ouderen	-	-	4.000	4.000
Rijk – decentralisatie-uitkering schulden en armoede	-	-	-	52.994
Eigen middelen	*	*	*	*

Onderstaande tabel (tabel 8) presenteert de uitgaven van het armoedebeleid van de gemeente in de periode 2015-2018. Bovengenoemde decentralisatie uitkeringen vormen samen met eigen middelen de dekking voor de uitgaven van BMS (bijzondere bijstand, minimaregelingen en schulddienstverlening). Uit de aangeleverde gegevens is niet duidelijk geworden hoe groot het bedrag aan eigen middelen is geweest. De onderzoekers moeten aannemen dat het gaat om het resterende deel van de uitgaven.

⁵² Bron: Excel Armoede gemeente december 2018

tabel 8 Werkelijke uitgaven armoedebeleid 2015-2018⁵³

	2015 (€)	2016 (€)	2017 (€)	2018 (€)
Bijzondere bijstand incidenteel	354.293	377.865	346.214	334.771
Peelgem. Bijzondere bijstand indiv. inkomenstoeslag	68.168	66.597	67.136	84.987
Peelgem. Maatwerkregeling	121.030	70.145 ⁵⁴	143.173	161.718
Minimabeleid: kwijschelding belastingen	121.948	138.048	120.000	121.074
Peelgem. Maatschappelijke participatie	0	123.000	133.800	134.850
Aanpak armoede schulden en laaggeletterdheid (Klijnsma)	0	0	0	12.000
Project cashen (schoolprojecten)	0	5.565	5.600	6.675
Stichting Leergeld Gemert e.o. subsidie	37.000	37.000	124.523	78.500
Minimabeleid: Een Pas Vooruit	28.385	25.572	-11.643 ⁵⁵	50.196
Stichting Lumens subsidie (schuldhulpverlening)	0	0	0	108.076
Subsidie kledingbank	2.250	2.250	2.250	2.250
Totaal	733.074	846.042	931.053	1.095.097

In de visie, het beleidskader en het uitvoeringsprogramma is geen begroting terug te vinden waar deze uitgaven mee vergeleken kunnen worden. In het beleidskader is wel een financieel kader opgenomen, maar daar is armoede integraal in opgenomen en niet apart begroot.

De beschikbare data over de financiële kaders van het armoedebeleid is gepresenteerd in deze paragraaf. Helaas is dit materiaal te beperkt om een gestructureerde analyse op te kunnen toepassen. Wat wel gesteld kan worden, is dat over de gehele periode 2015-2018 de uitgaven van het armoedebeleid gestegen zijn, terwijl het aantal huishoudens met een inkomen tot de lage inkomensgrens nagenoeg gelijk is

⁵³ Bron: data in juni/juli aangeleverd door de gemeente Gemert-Bakel. Dit betreffen de programmakosten. Niet hierin meegenomen zijn de uitvoeringskosten van LEV groep voor uitvoering Pas Vooruit, Sociaal Raadsliedenwerk, Taalbevordering, thuisadministratie. Ook niet meegenomen zijn de gemeentelijke bijdragen voor uitvoering van Bijzondere Bijstand, minimabeleid en schulddienstverlening.

⁵⁴ Volgens de rapportage 2016 van Peel 6.1. zouden de kosten over 2016 € 155.793 zijn. Dit is meer in lijn met overige jaren.

⁵⁵ Aan de uitgavenkant heeft er in 2017 een mutatie moeten plaatsvinden om de Pas Vooruit op de balans van de gemeente op te nemen. Hiervoor is een bedrag van € 52.435 negatief geboekt aan de lasten kant. Had deze boeking niet plaatsgevonden dan bedroegen de werkelijke kosten pas vooruit in 2017 geen -€ 11.643,10 maar € 40.792. Dit geeft in dit jaar een afwijkend beeld te zien, vandaar dat het bedrag negatief is.

gebleven⁵⁶. Dit geldt ook voor huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er per inwoner die tot de doelgroep van het beleid behoort, meer geld te besteden is.

4.4 Output

Ten eerste kijken we naar de output. Output is een term om het eindresultaat van een proces te beschrijven: een product of dienst die wordt geproduceerd ten behoeve van de klant.

Er is, ondanks een grote hoeveelheid aan kwartaal- en jaarrapportages, weinig cijfermateriaal beschikbaar om de opbrengsten van het beleid aan te kunnen afmeten. Dit heeft te maken met versnippering en incoherentie: over de jaren is niet op dezelfde wijze gerapporteerd over de verschillende indicatoren, wat een vergelijking erg lastig maakt⁵⁷. Daarnaast zijn er geen kwantitatieve doelstellingen geformuleerd en wordt niet-gebruik van regelingen niet geregistreerd.

tabel 9 Output gegevens: totaal afgehandelde aanvragen

	2015 ⁵⁸	2016 ⁵⁹	2017 ⁶⁰	2018
Bijzondere Bijstand	385	420	451	476 ⁶¹
Verzekerden Collectieve Aanvullende Verzekering (CAV) ⁶²	461	621	621 ⁶³	707 ⁶⁴
Individuele inkomensvoetstuk (LTD)	onbekend	202	221	266 ⁶⁵
Maatschappelijke participatie regeling	onbekend	495	497	490 ⁶⁶

~~Alle aanvragen voor de minimaregelingen zijn binnen de gestelde termijnen afgehandeld. Verder is bekend dat in 2018 3015 aanvragen voor de bijzondere bijstand zijn goedgekeurd en hetzelfde geldt voor 203 aanvragen voor individuele inkomensvoetstuk.~~

In hoofdstuk 2 is al omschreven dat de inkomensgrens voor de minimaregelingen op 110% ligt en voor de collectieve aanvullende verzekering op 120%. In tabel 10 is te zien dat er sinds 2015 nauwelijks veranderingen hebben zijn opgetreden in de relatieve omvang van beide inkomensgroepen. Het stijgende aantal aanvragen dat te zien is in tabel 9, is dus niet te verklaren door een grotere groep inwoners die onder de lage-inkomensgrens (of een afgeleide daarvan) leeft; want ook in absolute zin is de groep nauwelijks gegroeid: de bevolking van de gemeente Gemert-Bakel groeide tussen 1 januari 2015 tot december 2018 van 29.513 tot 30.464⁶⁷.

⁵⁶ Gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/inkomen

⁵⁷ Het feit dat enkel partners in de keten pas recent betrokken zijn, speelt hierbij een rol. GR Peelgemeenten is per 1-1-2017 opgericht. Tussen 2014-2017 was de uitvoering van sociale zaken van de gemeente Gemert-Bakel overgedragen aan de gemeente Helmond. Ook Senzer en Lumens zijn pas recent betrokken.

⁵⁸ Jaarrapportage 2015 peel 6.1

⁵⁹ Jaarrapportage 2016 peel 6.1

⁶⁰ Jaarrapportage 2017 peel 6.1

⁶¹ gegevens van Senzer, verkregen via GR Peelgemeenten

⁶² Het gaat hier om aantal deelnemers (2017/2018 op peildatum 1 januari), niet om aanmeldingen

⁶³ Administratie van BS&F (gezondverzekerd.nl)

⁶⁴ Administratie van BS&F (gezondverzekerd.nl)

⁶⁵ Gegevens van Senzer, verkregen via GR Peelgemeenten

⁶⁶ Jaarrapportage GR Peelgemeenten 2018

⁶⁷ CBS (via Gemert-Bakel in Cijfers)

Opmerking [A10]: Ik deze getallen in ieder geval in de peelgemeenten jaarrapportage niet terug vinden.. heel gek. En ook niet bij Senzer. En lijkt ook heel veel in vergelijking met de tabel. Ik stel voor dit hele stuk eruit te halen, voor de zekerheid.

Opmerking [A11]: Franka: Betekent dit meer bereik van de doelgroep?

Opmerking [A12]: LdH: ?

tabel 10 Ontwikkelingen per inkomensgrens gemeente Gemert-Bakel

	<i>Lage-inkomensgrens</i>	<i>110% sociaal minimum</i>	<i>120% sociaal minimum</i>
2011	4.9%	8.8%	11.8%
2012	5.4%	8.5%	11.6%
2013	5.9%	8.5%	11.8%
2014	5.7%	8.6%	11.6%
2015	5.6%	8.4%	11.4%
2016	5.4%	8.4%	11.3%
2017	5.7%	8.4%	11.4%

Bron: CBS

Sinds begin 2018 zijn twee schuldhulpverleners van Lumens actief in de gemeente. Hiervan zijn de volgende cijfers bekend ⁶⁸:

- In 2018 hebben zij 75 klanten begeleid middels een individueel traject, waarvan er aan het einde van het jaar 48 zijn afgerond. In 9 casussen was sprake van een crisisinterventie (het gaat dan om woningontuiming, afsluiting gas, licht, water of royeren ziektekostenverzekering).
- 76 keer hebben zij inwoners geholpen door middel van een kort contact.
- Vroegsignalering:
 - Energiemaatschappijen zijn aangeschreven met het verzoek betalingsachterstanden aan Lumens door te geven (onbekend is in hoeverre dit ook daadwerkelijk gebeurt). Bij een achterstand van meer dan €250,- wordt de klant benaderd met een hulpaanbod.
 - In het kader van de winterregeling Energie (het voorkomen van energie afsluitingen) zijn er 31 meldingen binnengekomen en zijn klanten aangeschreven. Er kwamen 6 meldingen vanuit Brabant Water in het kader van een dreigende afsluiting water i.v.m. betalingsachterstand.

LEVgroep en Lumens organiseren wekelijks een financieel inloopspreekuur voor inwoners, bemand door het Sociaal Raadsliedenwerk van LEVgroep. Over de periode van maart-december 2018 zijn er 89 contacten geweest met 58 unieke personen⁶⁹.

Op het moment dat de schulden zijn geïnventariseerd, de financiële situatie gestabiliseerd is en het dossier compleet is, vindt overdracht plaats naar de GR Peelgemeenten voor de start van een schuldregeling. Cijfers vanuit de Peelgemeenten zijn echter lastig te interpreteren in verband met de andere wijze van rapporteren (door Peel 6.1 en GR Peelgemeenten). Er zijn geen gegevens bekend over klanttevredenheid en het vaststellen van trends is daardoor niet mogelijk.

⁶⁸ Lumens (2019). Jaarrapportage (15 maart 2018-15 maart 2019) Gemert-Bakel Schuldhulpverlening.

⁶⁹ Doorverwijzingen via de inloop betroffen: formulierenspreekuur (29), schuldhulpverlening (6), Algemeen Maatschappelijk Werk (6), WMO (1), Thuisadministratie (1), Sociaal Raadsliedenwerk (de rest).

tabel 11 Prestatie-indicatoren Schulddienstverlening

	2015 ⁷⁰	2016 ⁷¹	2017 ⁷²	2018 ⁷³
Aanmeldingen	88	52	onbekend	onbekend
In behandeling ⁷⁴	58	57	73	46
Afgesloten trajecten ⁷⁵	68	onbekend	20	30

Opvallend is dat in de gegevens over financiën (Tabel 8) alleen de schuldhulpverlening door Lumens vanaf 2018 terugkomt. Schulddienstverlening door de Peel komt in dat overzicht niet terug⁷⁶.

⁷⁰ Jaarrapportage 2015 peel 6.1

⁷¹ Jaarrapportage 2016 peel 6.1

⁷² Jaarrapportage 2017 peel 6.1; Betreft zowel uitvoering door Peelgemeenten als door Helmond

⁷³ Eigen berekening o.b.v. kwartaalrapportages en jaarrapportage GR Peelgemeenten 2018; Betreft zowel uitvoering door Peelgemeenten als door Helmond

⁷⁴ Betreft een peildatum aan het einde van het betreffende jaar

⁷⁵ Voor de jaren 2017 en 2018 wordt de term 'beëindigde trajecten' gehanteerd

⁷⁶ De GR Peelgemeenten voert zorgtaken uit voor 5 gemeenten. Op basis van inwoneraantallen worden de kosten verdeeld voor uitvoering van de diverse zorgtaken waaronder schulddienstverlening. In 2018 bedroeg de bijdrage € 248.000, dat is 14% van de totale uitvoeringskosten. In de gemeentelijke begroting worden de bijdragen niet per zorgtaak afzonderlijk geraamd maar maken zij deel uit van de raming voor uitvoeringskosten van de GR Peelgemeenten (Bron: regisseur gemeente Gemert-Bakel).

5 Beschouwing organisatie armoedebeleid

De auteurs van dit rapport hebben met verschillende betrokkenen gesproken om het armoedebeleid binnen de gemeente Gemert-Bakel in kaart te brengen. Hierbij is hun visie op het beleid uitgebreid aan de orde gekomen. Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de belangrijkste punten en inzichten die hierbij naar voren zijn gebracht.

5.1 Organisatie: integraal werken en taakverdeling

De samenwerking in de keten wordt door betrokkenen als goed beschouwd. De verschillende teams, maar ook partijen als LEVgroep, werken op het gemeentehuis. Door de fysieke nabijheid van medewerkers van andere teams binnen het sociaal domein, worden de lijntjes als kort getypeerd.

Een ander positief punt benoemd door betrokkenen is de professionaliteit van de verschillende partners in de keten, met name als het gaat om de schuldhulpverleners van Lumens. Er wordt aangegeven dat het goed is dat de schuldhulpverlening niet bij vrijwilligers ligt, maar bij professionele schuldhulpverleners. Wanneer inwoners in beeld zijn bij Lumens, worden hun schulden goed opgepakt vanwege de professionele aanpak en daarnaast zorgt de aanwezigheid van Lumens, volgens betrokkenen, voor meer bekendheid voor schuldhulpverlening.

Tegelijkertijd zijn er veel verschillende partijen betrokken bij zowel de beleidsvorming als de uitvoering van het beleid, wat de taakverdeling versnipperd maakt. In paragraaf 3.2 is de organisatie van het armoedebeleid uiteengezet, waaruit helder wordt dat er veel partijen betrokken zijn op verschillende niveaus (intergemeentelijk, gemeentelijk, wijk).

Het is tijdens een werkatelier met ambtenaren en partners in de keten duidelijk geworden dat het doorverwijzen binnen de keten niet altijd gemakkelijk is. Betrokkenen geven aan dat het lastig is een goed overzicht te krijgen van de mogelijkheden. Er zijn veel verschillende regelingen, belegd in verschillende onderdelen van de keten, waardoor professionals (van bijvoorbeeld het wijkteam) geen overzicht en precies inzicht in de (voorwaarden voor) verschillende regelingen hebben. Het is daarom voor hen lastig om goed door te verwijzen zonder daarbij valse verwachtingen te scheppen bij de inwoners. Het wijk- en dorpsgericht werken zou hier volgens enkele betrokken ambtenaren juist in moeten voorzien: wanneer de professionals in het wijkteam niet kunnen voorzien in een oplossing of andere knelpunten in de uitvoering constateren, moet worden opgeschaald naar de regisseurs van de gemeente, de managers van de organisaties in het wijkteam, de manager sociaal domein en uiteindelijk de wethouder. Uit het werkatelier blijkt echter dat dit in praktijk niet wegneemt dat professionals soms een barrière ervaren bij het doorverwijzen. Mogelijk gaat het om gevallen die niet zwaar genoeg zijn om op te schalen, maar waar wel enige twijfel bij de professionals bestaat.

Voor de gemeenschappelijke regelingen (Senzer en Peelgemeenten) geldt dat zij met lokaal beleid van verschillende gemeenten moeten werken en dat zij het inzicht in de lokale beleidsregels wel eens missen. De kern van het probleem hierbij is dat regelingen die lokaal worden uitgevoerd, vaak regionaal worden belegd. Er bestaat onder veel betrokkenen bij de ketenpartners een grote behoefte aan harmonisering van de lokale beleidsregels ten behoeve van de regionale samenwerking. Tijdens een

Opmerking [A13]: LdH: Invoeging obv opmerking bij bevindingen

Met opmaak: Lettertype: (Standaard) +Hoofdttekst (Verdana), 8,5 pt, Tekstkleur: Auto, Verbreed met 0,3 pt

Met opmaak: Lettertype: (Standaard) +Hoofdttekst (Verdana), 8,5 pt, Tekstkleur: Auto, Verbreed met 0,3 pt

Met opmaak: Lettertype: (Standaard) +Hoofdttekst (Verdana), 8,5 pt, Tekstkleur: Auto, Verbreed met 0,3 pt

Met opmaak: Lettertype: (Standaard) +Hoofdttekst (Verdana), 8,5 pt, Tekstkleur: Auto, Verbreed met 0,3 pt

werkatelier met de gemeente en ketenpartners kwam als gedeelde conclusie naar voren dat het van belang is dat duidelijke keuzes worden gemaakt tussen welke regels de gemeenten willen harmoniseren. De regelingen die niet regionaal worden geharmoniseerd, moeten zowel in beleid als uitvoering lokaal worden belegd.

Deze observaties laten een spanningsveld zien tussen de specialisatie en expertise van de verschillende partners in de keten en het creëren van een regierol voor één van de partners. Hoewel in de visie armoede het principe 'één huishouden, één regisseur' wordt benoemd, heeft in praktijk geen van de betrokken professionals echt een regierol als het gaat om de uitvoering. Dit geldt met name in de preventie van schulden. Er wordt doorverwezen, maar verschillende professionals zeggen hebben geen zicht te hebben op wat er verder gebeurt, omdat er geen integrale ketenregistratie plaatsvindt.

5.2 Samenwerking met externe partners

De samenwerking met onafhankelijke adviesorganen, belangenorganisaties en overige partijen wordt door alle betrokkenen geprezen.

Externe partijen zijn tevreden over de samenwerking met de gemeente. In veel gevallen is er een periodiek overleg met de wethouder en beleidsambtenaar. Daarnaast faciliteert de gemeente de Taskforce Kinderen in Armoede, waar onder andere LEV en Stichting Leergeld bij betrokken zijn. Ook onderling is er sprake van een goede samenwerking.

5.3 Beperkt budget en weinig actief beleid

Velen benoemen het beperkte budget van het sociaal domein en armoede in het bijzonder als knelpunt. In hoofdstuk 2 is daarentegen terug te lezen dat de gemeente Gemert-Bakel op veel vlakken beter scoort dan de regio en Nederland. Deze informatie kan het beperkte budget van de gemeente rechtvaardigen.

Kritiek van externe partners is echter dat de gemeente Gemert-Bakel, anders dan buurgemeenten, weinig actief beleid voert om extra geld binnen te halen door actief te zoeken naar bestaande regelingen. De gemeente zou daarin volgens hen te weinig verantwoordelijkheid nemen. Zo zouden partners het initiatief hebben moeten nemen om (een vervolg op) de inzet van de 'Klijnsma gelden'⁷⁷ op te zetten. De gemeente geeft in een reactie hierop aan onlangs een aanvraag te hebben gedaan voor subsidie uit de 'Koolmeesmiddelen' voor een pilot vrouwelijke statushouders.

Ten gevolge van het beperkte budget zien externe partners dat subsidiestromen voor specifieke regelingen niet continue zijn. Zo is de kledingpas na een jaar weer gestopt, omdat er vanuit de gemeente geen budget meer voor beschikbaar was. In een ambtelijke reactie geeft de gemeente aan dat bij het besluit van het college in 2017 om Stichting Leergeld middelen te verstrekken, al besloten is dat de kledingpas niet gefinancierd kon worden. Ook zijn volgen gesprekspartners veel miniregelingen minder ruimhartig dan in buurgemeenten, met een inkomensgrens van 110% van het sociaal minimum (zie Bijlage 2 voor een overzicht van miniregels en gehanteerde inkomensgrenzen).

Daarnaast zien betrokkenen dat het onderdeel vroegsignalering en preventie te weinig wordt opgepakt als gevolg van het beperkte budget. Er is momenteel te weinig

⁷⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2017/01/25/klijnsma-4-miljoen-voor-strijd-tegen-armoede-en-schulden>

Opmerking [A16]: LdH: Dit hele hoofdstuk is gebaseerd op gesprekken met betrokkenen. Dat staat ook in de inleiding, ik heb het hier nog wat verduidelijkt. De tekst uit de opmerking hierboven is geborgd in theorie, maar strookt dus niet met wat betrokkenen in praktijk signaleren.

Opmerking [A17]: Franka: Is niet helemaal waar, onlangs hebben we nog een aanvraag gedaan voor een subsidie uit Koolmeesmiddelen voor een pilot vrouwelijke statushouders. Daar moest de gemeente de aanvraag doen.

Opmerking [A18]: Franka: We subsidiëren als gemeente Stichting Leergeld. Deze subsidie betrof aanvragen die complementair zijn aan wat de gemeente doet. Leergeld en de Taskforce Kinderen in Armoede zijn hierbij aan zet (taskforce is in 2018 pas ingericht. Subsidie liep in 2017).

Opmerking [A19]: Franka: Bij besluit van college in 2017 om stichting Leergeld middelen te verstrekken uit Klijnsma is ook besloten dat daarmee een kledingpas niet gefinancierd kon worden. Desondanks heeft Leergeld in 2018 een kledingpas verstrekt, waardoor er nu tekorten in het budget driegen. Kortom: subsidiestroom was continu. Leergeld hield zich niet aan de afspraak.

Opmerking [A20]: LdH: dit is een lastig punt. Ik heb geprobeerd de visie van de gemeente kort weer te geven om zo enigszins te nuanceren, zonder de hele discussie in dit rapport te gaan weergeven.

Opmerking [A21]: Franka: Op grond waarvan wordt dit geconcludeerd? Merel: Deze conclusie is naar ons idee niet onderbouwd. Er zijn verschillende projecten en initiatieven die in de preventieve sfeer werken. Zie ook project cashen, etc.

Opmerking [A22]: LdH: het is geen conclusie maar een observatie van betrokkenen. Reactie gemeente toegevoegd voor de volledigheid.

aandacht en capaciteit om dit goed van de grond te laten komen. Een actief beleid om stille armoede te bestrijden ontbreekt volgens externe partners. Overigens geven ambtenaren in een reactie aan dat er verschillende projecten en initiatieven zijn in de preventieve sfeer.

Een krap budget kan ook innovatie in de weg staan. Voor nieuwe ontwikkelingen is niet alleen projectbudget maar ook uitvoeringscapaciteit nodig. Externe partners signaleren dat er ten gevolge van het gebrek aan structureel budget er te weinig aandacht en focus is op het armoededossier.

Een voorbeeld van een innovatief beleidsinstrument binnen de gemeente is de **Pas Vooruit**. Dit initiatief wordt opvallend vaak genoemd door betrokkenen. Aansluitend bij het 'voor wat hoort wat' principe uit de visie armoedebeleid, wordt bij de Pas Vooruit actief contact gezocht met burgers. Er wordt een budgetoverzicht gemaakt, suggesties gemaakt voor bezuinigingen en een gesprek gevoerd over mogelijk vrijwilligerswerk. Waar de voedselbank 'passief en stigmatiserend' zou zijn, zegt de gemeente hiermee echt contact met de klant te kunnen maken. Overigens is er ook kritiek te horen: een voedselbank zou in een grotere behoefte kunnen voorzien, het budget op de Pas Vooruit is volgens klanten te laag en niet alle producten mogen gekocht worden (wat ervaren wordt als betuttelend).

Uit de interviews is duidelijk geworden dat de gemeentelijke financiën weinig inzichtelijk zijn voor partners. Enkele gesprekspartners noemen dat armoede "een structurele post op de begroting zou moeten zijn, met inzet van eigen middelen". Dit is echter al het geval, zo is te zien in het overzicht in paragraaf 4.3.

5.4 Probleemanalyse

Bij verschillende externe partners en de raad bestaat het idee dat er vanuit de gemeente weinig zicht is op de lokale armoedeproblematiek. Opvallend is in ieder geval dat in de visie armoedebeleid 2015-2018 geen probleemanalyse is opgenomen.

De voornaamste bronnen van informatie voor de gemeente zijn gegevens van het CBS en de GGD-monitor. Deze informatie wordt vanaf 2016 jaarlijks met eigen data van de gemeente (inclusief data van Senzer en GR Peelgemeenten) samengebracht in 'de Wijkfoto Gemert-Bakel', waarbij informatie waar mogelijk per dorp/wijk wordt gepresenteerd. Het CBS biedt onder andere informatie over het gemiddelde inkomen, het aantal huishoudens onder het sociaal minimum, (langdurig) lage inkomens en werkloosheid. De GGD Kompas (Jeugd-, volwassenen- en ouderenmonitor) biedt onder meer data over moeite met rondkomen, gevolgen voor kinderen wegens geldgebrek en gebruik van financiële steun van de gemeente. Bij eigen data van de gemeente (en Senzer) moet gedacht worden aan gebruik van de bijzondere bijstand en participatiewet, huishouden en leeftijd bijstandsgerechtigden, bijstandsuitkeringen per dorp, in- en uitstroom bijstandsgerechtigden. Eén van de gesprekspartners geeft aan dat gekoppelde informatie ontbreekt uit de Wijkfoto, die cruciaal is voor de probleemanalyse: er is bijvoorbeeld te zien dat er veel ouderen zijn in een wijk en dat er veel armoede is in die wijk, maar dat betekent niet dat het de oudere doelgroep is die arm is.

Met een enkele uitzondering waar landelijke gegevens van het CBS beschikbaar zijn, is geen benchmark aanwezig. De Divosa Benchmark Armoede & Schulden is financieel niet haalbaar gebleken. Een andere mogelijke benchmark zijn de andere

Opmerking [A23]: Franka: Norm pas

Norm leefgeld is in 2016 verhoogd met € 50 naar:

- .alleenstaande/echtpaar zonder kinderen van € 180 naar € 230
- .alleenstaande ouder van € 240 naar € 290
- .gezin van € 290 naar € 340.

Hoogte vergoedingen

- .alleenstaande of echtpaar met meerderjarige kinderen of zonder kinderen € 75,- per maand
- .Twee samenwonende volwassenen met een of meer minderjarige kinderen € 125,- per maand
- .Alleenstaande ouder met een of meer kinderen € 125,- per maand

Bij de voedselbank zijn ook niet alle producten van een supermarkt te kopen?

Opmerking [A24]: LdH: detailniveau, niet relevant om op te nemen wat mij betreft. Het gaat om de ervaring van de klant hier.

Peelgemeenten (via GR Peelgemeenten of Senzer). Hoewel er qua gebruik informatie beschikbaar is, ontbreekt dit als het gaat om de probleemanalyse. Dit komt met name omdat er veel verschil is tussen de verschillende regelingen van de gemeenten die bij de GR Peelgemeenten zijn aangesloten.

Toch is een nuancering hier op zijn plaats: de hierboven genoemde intensieve samenwerking met externe partners biedt wel degelijk input voor de probleemanalyse. Door het veelvuldig contact dat het ambtelijk apparaat en de wethouder hebben met lokale partners, kan gesteld worden dat de gemeente goed geïnformeerd is over de problematiek van de doelgroep. Het gaat dan wel om kwalitatieve gegevens. Het zijn dus vooral de kwantitatieve cijfers die slechts beperkt bruikbaar zijn voor de probleemanalyse, vanwege het ontbreken van een benchmark. Hoewel de onderzoekers niet kunnen vaststellen of de armoedevisie 2015-2018 inderdaad op een goede probleemanalyse is gestoeld of niet, lijkt het erop dat de probleemanalyse zoals deze momenteel wordt vormgegeven weinig op hard te onderbouwen gegevens is gebaseerd, maar vooral op gesprekken met lokale partners, wat (zeker in het geval van een relatief kleine gemeente) absoluut een goede bron van informatie kan zijn.

5.5 Informatievoorziening burgers

Wat betreft de informatievoorziening aan burgers zijn verschillende geluiden te horen.

Eerzijds wordt de laagdrempeligheid van het wijkteam en de dorpsondersteuners door velen geprezen. Initiatieven als het spreekuur voor financiële hulpverlening en de koppeling van de formulierenbrigade aan het taalhuis, worden als zeer positief ervaren. Ook is de bereikbaarheid van de coach van Senzer en de schuldhulpverleners van Lumens op het eigen gemeentehuis positief voor klanten. In het verleden werd de uitvoering van sociale zaken door de gemeente Helmond gedaan: dit was te veel op afstand (letterlijk en figuurlijk).

Anderzijds vragen betrokkenen zich af of de gemeente zelf wel goed genoeg te bereiken is en of de informatievoorziening richting burgers voldoende is. De hulp van de gemeente wordt door een aantal externe partners gezien als complex, bureaucratisch en afstandelijk. Ondanks de online wegwijzer⁷⁸ die inwoners kunnen raadplegen voor de beschikbare hulp en contactgegevens, hebben vooral externe partners de indruk dat het voor burgers niet altijd gemakkelijk is om informatie over regelingen terug te vinden. De online wegwijzer is volgens sommigen te summier. Dat niet iedereen even digitaal vaardig is, lijkt een rol te spelen in de observatie van betrokkenen dat de weg naar hulp moeilijk te vinden is voor inwoners. De gemeente is vooral digitaal georiënteerd in haar informatieverschaffing.

Een aan informatievoorziening gerelateerd punt betreft het bespreekbaar maken van de financiële situatie van burgers. In het zogenoemde 'keukentafelgesprek' door de WMO-consulenten, wordt een brede insteek genomen en wordt ook geprobeerd om financiën bespreekbaar te maken. Vanuit de wijkteams komen echter signalen dat het voor WMO consulenten soms lastig is om over financiën te spreken, omdat cliënten er niet op ingesteld zijn en zich alleen willen uitlaten over de specifieke hulpvraag die zij hebben. Financiën is een gevoelig onderwerp dat niet altijd even gemakkelijk boven tafel komt. Daarnaast komt uit enkele gesprekken naar voren dat inwoners de dorpsondersteuners, die vanuit hun rol ook gesprekken kunnen voeren over financiën, niet altijd als positief zien, omdat het vaak bekenden zijn en mensen daarom minder gemakkelijk met problemen durven langs te komen.

⁷⁸ <https://wegwijzergemertbakel.nl/>

5.6 Rol van de gemeenteraad

De sturing en betrokkenheid van de gemeenteraad op het armoedevraagstuk is uiteraard van belang voor de invulling van het beleid. Om die reden is dit expliciet aan de orde gebracht tijdens de interviews. Tevens is een werkatelier met de gemeenteraad (commissie Sociaal Domein) door de onderzoekers georganiseerd om in kaart te brengen hoe zij hun eigen rol zien.

De rol van de gemeenteraad wat betreft het armoedebeleid is in de huidige raadsperiode nog beperkt gebleven. De visie op het armoedebeleid is vastgesteld vóór aanvang van de huidige raadsperiode. De raad lijkt eensgezind in de wens om een actievere rol te willen innemen als het gaat om armoedebeleid. Bij de bezuinigingen van 2018 is de raad actief betrokken, maar daarin was armoede te breed gedefinieerd. Dit zou slechts één post 'armoede' geweest zijn, waardoor de raad hier geen keuzes in kon maken. Het overzichtelijk weergeven van de verschillende onderdelen van de financiën onder de noemer armoede, zou kunnen helpen bij het creëren van inzicht.

Vanuit het ambtelijk apparaat bestaat de wens om erachter te komen welke informatie de raad verder zou kunnen helpen. De raad geeft aan dat zij meer informatie over de problematiek zou wensen. Zij heeft momenteel het idee geen goed beeld te hebben van de problematiek. Daarnaast bestaat er twijfel over de manier waarop de doelgroep wordt betrokken bij de totstandkoming van de probleemanalyse. Via de partners lijkt de ambtelijke organisatie de doelgroep wel degelijk te betrekken bij de rapportages, maar klaarblijkelijk is dit niet duidelijk in de informatie die aan de raad verschaft wordt. De vraag bij de raadsleden speelt ook of er meer informatie over stille armoede betrokken zou kunnen worden bij de probleemanalyse, omdat hier erg weinig zicht op is.

Bij de vraag naar welke informatie de raad zou wensen als het gaat om resultaten, werd duidelijk dat hier nog niet over is nagedacht. De raad kon geen informatie (indicatoren) benoemen die zij nodig hebben om resultaten te kunnen beoordelen. De wens is uitgesproken om daar met elkaar als raadscommissie Sociaal Domein nog eens verder over te spreken. De raad ziet de informatie over de probleemanalyse als de kern van de informatie die zij nodig heeft, op basis hiervan kan zij ook beter haar rol aangaande beleidsinstrumenten, financiële keuzes etc. invullen.

De informatie die de raad tot op heden heeft ontvangen, is versnipperd, zowel als het gaat om financiën als om resultaten. Verschillende kwartaal en jaarrapportages (o.a. van de Peelgemeenten, Senzer, Lumens, Lev, etc.) worden gedeeld met de raad. In hun behoefte naar meer informatie wordt niet per definitie naar meer details gezocht. Het ontbreekt de raadsleden voornamelijk aan een overzicht van hoe het er voorstaat met het armoedebeleid in algemene zin.

5.7 Doelgroepenbeleid

Veel gesprekspartners zien het als een gemis in het beleid dat er geen doelgroepenbeleid wordt gevoerd. Een specifieke aanpak voor de verschillende kwetsbare groepen ontbreekt daardoor, maar wordt wel nodig geacht door externe partners. Groepen die volgens gesprekspartners specifieke aandacht vragen, zijn: ouderen, kinderen, alleenstaanden, Sinti, Poolse gezinnen, statushouders en laaggeletterden. Door te weinig specifiek te investeren in doelgroepen, zou de gemeente veel burgers die in verborgen armoede leven niet bereiken, omdat zij niet actief benaderd worden. Vanwege onder andere schaamte kloppen kwetsbare burgers zelf niet aan.

De gemeente geeft aan dat het gemeente breed een keuze is geweest om geen doelgroepenbeleid te hanteren. Er wordt in de armoedevisie wel gesproken van kwetsbare burgers ("personen met een cumulatie van armoederisico's"), maar daar blijft het bij. Er wordt vraaggericht gewerkt door te acteren op ervaren knelpunten. Dit zou volgens betrokken ambtenaren ook juist een samenhangend beleid ten goede komen.

Levensfase focus i.p.v. doelgroepenbeleid

Een andere manier van kijken naar doelgroepen voor het armoedebeleid, is door te kijken naar de levensfase waarin mensen zitten en de gebeurtenissen die zij meemaken. Dit komt zowel in de literatuur (zie hieronder) als in gevoerde gesprekken voor dit onderzoek naar voren. Er is een nauwe samenhang tussen life-events en financiële problemen. Zo geeft een schuldhulpverlener aan dat er veelal sprake is van aanpassingsschulden: mensen komen in een nieuwe situatie terecht, zoals door echtscheidingen of het in de werkloosheidswet of ziektewet geraken, en kunnen hun uitgaven niet aanpassen aan hun nieuwe inkomen. Deze aanpassingsschuld is volgens de schuldhulpverlener de grootste oorzaak voor het belanden in de schulden. Het onderzoek 'Huishoudens in de rode cijfers'⁷⁹ laat zien dat er vaak een combinatie van omgevingsfactoren, bewust en onbewust gedrag, onverwachte gebeurtenissen (life-events) en in de persoon gelegen factoren aan de schuldenproblematiek ten grondslag liggen. Ingrijpende gebeurtenissen (life-events) in het leven van mensen kunnen destabiliserend werken op de financiële situatie. Werkloosheid, echtscheiding of een langdurige ziekte kunnen leiden tot een plotselinge inkomensdaling en/of uitgavenstijging. Daardoor kunnen zogenaamde aanpassingsschulden ontstaan (i.e. schulden doordat men er niet in slaagt het uitgavenpatroon aan het gedaalde besteedbare inkomen aan te passen).

⁷⁹ Westhof, F., L. de Ruig en A. Kerckhaert. (2015). Huishoudens in de rode cijfers. Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden. Zoetermeer: Panteia.

6 Bijdrage beleid aan het bestrijden van armoede- en schuldenproblematiek

Het vorige hoofdstuk heeft verschillende signalen en meningen weergegeven wat betreft het armoedebeleid in de gemeente Gemert-Bakel. In dit hoofdstuk betrekken we beschikbare cijfermatige data, om zo conclusies te kunnen trekken over de resultaten van het beleid. Ook gaan we in op wat het beleid in praktijk betekent voor de inwoners van de gemeente.

Er zijn twee beperkingen die een eenduidige conclusie over de bijdrage van het beleid onmogelijk maken. Ten eerste is het beschikbare cijfermateriaal versnipperd en incoherent, wat het vaststellen van trends erg lastig maakt. Daarnaast is een harde conclusie over de bijdrage van het armoede beleid niet te trekken, omdat er binnen de scope van dit onderzoek geen ruimte voor een vergelijkingsgroep is (deelgroepen waarin wel of geen bepaalde aanpak gehanteerd wordt). In dit geval betekent het dat de conclusies vooral op kwalitatieve data gebaseerd zijn.

6.1 Is de doelstelling (voorkomen sociale uitsluiting door armoede) van het beleid bereikt?

In haar visie armoedebeleid geeft de gemeente als doelstelling aan dat zij wil voorkomen dat schulden, armoede en/of een langdurig laag inkomen leiden tot sociale uitsluiting van de inwoners. Het beleid en de uitvoering zijn daarbij gericht op preventie en schulden enerzijds en directe financiële ondersteuning waar nodig anderzijds.

Wat betreft sociale uitsluiting in de gemeente Gemert-Bakel is het volgende bekend:

- Te weinig geld voor sociale activiteiten vormt voor mensen die moeite hebben om rond te komen met regelmaat een probleem. In de GGD volwassenen- en ouderenmonitor (tabel 6) is terug te vinden dat circa 700 volwassenen in de gemeente Gemert-Bakel een bezoek aan vrienden niet kunnen betalen (4%), ten opzichte van 3% in 2012.⁸⁰ In vergelijking met de regio hebben iets minder volwassenen in de gemeente Gemert-Bakel onvoldoende geld om bij vrienden/familie op bezoek te gaan⁸¹.
- Circa 1.400 (8%) volwassen inwoners hebben te weinig geld voor het lidmaatschap van een (sport)vereniging. In 2012 was dit 12%. Er is dus sprake van een vooruitgang ten opzichte van de situatie in 2012. Tevens zijn er zowel in 2012 als in 2016 in de gemeente Gemert-Bakel minder volwassenen met dit probleem dan in de gehele regio Zuidoost-Brabant.
- De GGD Monitor laat verder zien dat over het algemeen (dus niet per definitie gekoppeld aan armoede) in 2016 4% van de volwassenen in de gemeente Gemert-Bakel (matig tot sterk) sociaal uitgesloten is. In 2012 was dit nog 3%. Over de gehele regio bleef dit percentage gelijk op 5%.
- In hoofdstuk 2 (tabel 4) is daarnaast een overzicht gegeven van het aantal kinderen dat door gebrek aan geld niet deel kan nemen aan een (sport)club of vereniging of een vakantie/dagje uit/verjaardagsfeestje/uitstapje school. Dit zou gezien kunnen worden als vorm van sociale uitsluiting. Hoewel we tussen 2013 en 2017 een kleine stijging zien van

⁸⁰ GGD Brabant-Zuidoost (2017). Resultaten Volwassenen- en ouderenmonitor 2016-2017 Gemert Bakel.

⁸¹ GGD Brabant-Zuidoost (2017). Volwassenenmonitor 19 t/m 64 jarigen, 2016-2017, Gemeente Gemert-Bakel, <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Gemert-Bakel%20VM%202016%20tabellenboek.pdf>; GGD Brabant-Zuidoost (2013). Volwassenenmonitor 19 t/m 64 jarigen, 2012-2013, Gemeente Gemert-Bakel, <https://www.ggdbzo.nl/overons/Publicaties/Kernpunten%20volwassenenmonitor/Tabellenboek%20Volwassenenmonitor%202012-2013%20e2%80%93%20Gemert-Bakel.pdf>

het aantal kinderen, is het percentage van kinderen dat niet deel kan nemen aan een (sport)club of vereniging lager dan in de regio.

Over het algemeen kan gesteld worden dat sociale uitsluiting ten gevolge van armoede iets lager is dan gemiddeld in de gehele regio Zuidoost-Brabant. Als we kijken naar de ontwikkelingen in de lokale situatie de afgelopen jaren, zien we dat deze vrij stabiel is gebleven met kleine schommelingen zowel in positieve als negatieve zin.

6.2 Wat betekent het beleid voor de inwoners?

Het aantal huishoudens met een laag inkomen in de gemeente Gemert-Bakel is de laatste jaren stabiel gebleven. Een vergelijking met de regio en Nederland als geheel laat ook geen grote afwijkingen zien.

In onderstaande tabellen is af te lezen dat in de gemeente Gemert-Bakel 5,7% van de huishoudens een langdurig laag inkomen (minstens één jaar) heeft. Dit cijfer is vrij stabiel gebleven; in de regio en Nederland als geheel zakte het percentage iets.

Het aantal huishoudens dat vier jaar of langer een laag inkomen had, groeide van 1,6% in 2014 naar 1,9% in 2017. In Nederland als geheel groeide het percentage meer: van 2,7% naar 3,3%. In de regio Zuidoost-Brabant groeide het percentage van 2,3% naar 2,7%.

tabel 12 Huishoudens (%) met inkomen gedurende ten minste 1 jaar onder lage inkomensgrens en onder sociaal minimum (2014-2017) ⁸²

	<i>Gemeente Gemert-Bakel</i>	<i>Zuidoost-Noord-Brabant</i>	<i>Nederland</i>
2014	5.7%	7.3%	8.5%
2015	5.6%	7.1%	8.2%
2016	5.4%	6.8%	7.9%
2017	5.7%	7.0%	8.2%

Bron: CBS

tabel 13 Huishoudens (%) met inkomen gedurende ten minste 4 jaar onder lage inkomensgrens en onder sociaal minimum (2014-2017) ⁸³

	<i>Gemeente Gemert-Bakel</i>	<i>Zuidoost-Noord-Brabant</i>	<i>Nederland</i>
2014	1.6%	2.3%	2.7%
2015	1.8%	2.5%	3.1%
2016	1.7%	2.7%	3.2%
2017	1.9%	2.7%	3.3%

Bron: CBS

6.2.1 Door de ogen van inwoners

In het vorige hoofdstuk hebben we een aantal sterke- en verbeterpunten genoemd die uit de gesprekken naar voren zijn gekomen. Daarnaast is gesproken met inwoners die

⁸² <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Inkomen/>, 2017, bron: CBS - Regionaal InkomensOnderzoek (RIO)

⁸³ <https://gemert-bakel.incijfers.nl/dashboard/Inkomen/>, 2017, bron: CBS - Regionaal InkomensOnderzoek (RIO)

met het armoedebeleid van de gemeente te maken hebben gehad. Deze mensen zijn benaderd via de cliëntenraad. Hieronder geven we een samenvatting van wat het gemeentelijk armoedebeleid voor hen betekent.

Uit de interviews komt naar voren dat drie van de vier gesprekspartners in de bijstand terecht zijn gekomen door gezondheidsproblemen. Ze willen graag hun situatie verbeteren en hebben een helder beeld van de financiële situatie, maar door een slechte gezondheid of andere omstandigheden lukt dit niet.

Positieve punten

Drie gesprekspartners zijn erg positief over de cliëntenraad. Enerzijds door het advies dat zij gekregen hebben en evenementen die georganiseerd zijn; anderzijds halen zij voldoening uit hun lidmaatschap van de cliëntenraad, door zo andere mensen te helpen en om samen met de gemeente te werken aan verbetermogelijkheden. Arie is positief over de LEVgroep: hij heeft het gevoel dat zij klaar staan voor hem. Dorien vindt het ook erg goed dat er nu meer aandacht is voor mensen in de bijstand in de media; hierdoor wordt de schaamte over schuldproblemen minder en vragen mensen eerder hulp. Carla en Dorien zijn ook positief over Stichting Leergeld: kinderen kunnen hierdoor blijven participeren in de maatschappij.

Verbeterpunten

Twee gesprekspartners zagen in het verleden financiële problemen aankomen, waarna ze aan de bel trokken bij de gemeente. De situatie was op dit moment echter nog niet heel slecht, waardoor ze geen hulp konden krijgen en de financiële problemen niet konden voorkomen. Ze vinden het jammer dat de gemeente pas kan helpen als de situatie al uit de hand is gelopen.

Daarnaast geven de gesprekspartners uit de doelgroep aan dat er meer aandacht gewenst is voor mensen die tussen wal en schip vallen en geen uitzicht hebben op een verbetering van de situatie. Voornamelijk mensen zonder partner hebben het zwaar: het is in de bijstand alleen mogelijk om goed te leven als men een partner heeft, volgens één van de gesprekspartners.

6.2.2 Door de ogen van professionals en andere betrokkenen

Ook geïnterviewde professionals en andere betrokkenen (in de keten en externe partners) zien dat het armoedebeleid een toegevoegde waarde heeft voor inwoners van de gemeente. Vooral de professionele schuldhulpverlening van Lumens en laagdrempelige voorzieningen zoals het financiële spreekuur, worden hierbij geprezen als belangrijke instrumenten.

Geïnterviewden constateren echter ook dat de gemeente niet alle inwoners bereikt (al kan dit niet met bewijs worden onderbouwd) en wijten dit voornamelijk aan het gebrek aan doelgroepenbeleid, aan te weinig preventie en vroegsignalering en aan onduidelijke informatievoorziening aan inwoners als het gaat om de complexiteit van (het aanvragen van) regelingen (zo is te lezen in het vorige hoofdstuk). Zij hebben het idee dat het beleid te beperkt is, bijvoorbeeld als het gaat om de inkomensgrenzen voor regelingen die in vergelijking met andere gemeenten vrij laag liggen en het 'gebrek aan een actief beleid', waarbij initiatief en verantwoordelijkheid genomen wordt.

Bijlage 1 Literatuurlijst

- CBS. (z.d.). *Armoedemonitor*. Verkregen van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/cbs-urban-data-centers/arbeid-en-inkomen/armoedemonitor>.
- CBS. (z.d.). *Begrippen*. Verkregen van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=a#id=armoede>.
- CBS. (z.d.). *Lage inkomensgrens*. Verkregen van <https://www.cbs.nl/nl-nl/artikelen/nieuws/2018/46/meer-huishoudens-met-risico-op-armoede-in-2017/lage-inkomensgrens>.
- CBS. (2018). *Armoede en sociale uitsluiting 2018*. Verkregen van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/03/armoede-en-sociale-uitsluiting-2018>.
- CBS. (2019). *Bevolkingsteller*. Verkregen van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/bevolkingsteller>.
- De Wegwijzer. (z.d.). *Wegwijzer Gemert-Bakel*. Verkregen van <https://wegwijzergemertbakel.nl/>.
- De Wensboom. (z.d.). *Over stichting De Wensboom*. Verkregen van <https://www.dewensboom.nl/footer/over-stichting-de-wensboom-2>.
- Divosa Benchmark. (z.d.). *Benchmark Armoede & Schulden*. Verkregen van <https://www.divosa-benchmark.nl/armoede-en-schulden/#!/>.
- ED. (2017). *Boerenprotest bij gemeentehuis Gemert-Bakel*. Verkregen van <https://www.ed.nl/gemert-bakel/boerenprotest-bij-gemeentehuis-gemert-bakel~a9eea3d1/>.
- ED. (2019). *Leven van alleen AOW is armoede: 'Karel koopt een kant en klare maaltijd en eet daar drie dagen van'*. Verkregen van <https://www.ed.nl/de-peel/leven-van-alleen-aow-is-armoede-karel-koopt-een-kant-en-klare-maaltijd-en-eet-daar-drie-dagen-van~ab4d54e5/>.
- Gemeente Gemert-Bakel. (z.d.). *Gemert-Bakel In Cijfers*. Verkregen van <https://gemert-bakel.incijfers.nl>.
- Gemeente Gemert-Bakel. (z.d.). *Jeugd dat werkt*. Verkregen van <https://www.gemert-bakel.nl/producten/jeugd-dat-werkt>.
- Gemeente Gemert-Bakel. (2015). *Raadsvergadering – 5 februari 2015*. Verkregen van <https://ibabsonline.eu/Agenda.aspx?site=gemertbakel&agendaId=258e8824-00be-4c6c-afbc-ee991ccf0fad&FoundIDs=&year=2015>.
- Gemeente Gemert-Bakel. (2019). *Concept lokaal armoedebeleid 2019-2022*. Verkregen middels interne communicatie.
- Gemeente Gemert-Bakel. (2019). *Wijkfoto Gemert-Bakel 2019*. Verkregen middels interne communicatie.
- Gemeente Gemert-Bakel. (2019). *Excel-bestand 'Armoede'*. Verkregen in december 2018 middels interne communicatie.
- Gezondverzekerd.nl. (2017). *Administratie BS&F: Verzekerden Collectieve Aanvullende Verzekering Gemert-Bakel*. Verkregen middels interne communicatie.
- Gezondverzekerd.nl. (2018). *Administratie BS&F: Verzekerden Collectieve Aanvullende Verzekering Gemert-Bakel*. Verkregen middels interne communicatie.
- GGD Brabant-Zuidoost. (2013). *Volwassenenmonitor 19 t/m 64 jarigen 2012-2013 Gemeente Gemert-Bakel*. Verkregen van <https://www.ggdbzo.nl/overons/Publicaties/Kernpunten%20volwassenenmonitor/Tabellenboek%20Volwassenenmonitor%202012-2013%20e2%80%93%20Gemert-Bakel.pdf>.
- GGD Brabant-Zuidoost. (2016). *Jeugdmonitor 2015-2016 12-18-jarigen*. Verkregen van: <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/JM%202015%20Tabellenboek%20gemeente%20Gemert-Bakel.pdf>.

- GGD Brabant-Zuidoost. (2017). *Ouderenmonitor 65+ 2016-2017 Gemert-Bakel*. Verkregen van: <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Gemert-Bakel%20OM%202016%20tabellenboek.pdf>.
- GGD Brabant-Zuidoost. (2017). *Resultaten Volwassenen- en ouderenmonitor 2016-2017 Gemert Bakel*. Verkregen van <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Rapportage%20GGD%20Brabant-Zuidoost%20Volwassenen-%20en%20Ouderenmonitor%202016-2017%20Gemert-Bakel%20def.pdf>.
- GGD Brabant-Zuidoost. (2017). *Volwassenenmonitor 2016-2017 Gemert-Bakel*. Verkregen van: <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Gemert-Bakel%20VM%202016%20tabellenboek.pdf>.
- GGD Brabant-Zuidoost. (2018). *Jeugdmonitor 0-11 jarigen 2017-2018: Tabellenboek gemeente Gemert-Bakel*. Verkregen van <https://www.ggdbzo.nl/ggdkompas/gemert-bakel/Documents/Gemert-Bakel%20JM%200-11%202017%20Tabelenboek.pdf>.
- Kledingbank Gemert-Bakel. (z.d.). *Kledingbank Gemert-Bakel: Voor en Door mensen*. Verkregen van <https://kledingbank-gemert.nl/>.
- Lumens. (2019). *Jaarrapportage maart 2018 – maart 2019: Gemert-Bakel, Schuldhulpverlening*. Verkregen middels interne communicatie.
- Nieuwsuur. (2017). *Brabantse boeren staan voor dilemma: opgeven of doorgaan?* Verkregen van <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2196748-brabantse-boeren-staan-voor-dilemma-opgeven-of-doorgaan.html>.
- NU.nl. (2019). *Nertsenfokkers laten lege stallen en miljoenenomzet achter*. Verkregen van <https://www.nu.nl/economie/5733732/nertsenfokkers-laten-lege-stallen-en-miljoenenomzet-achter.html>.
- Peel 6.1. (2016). *Rapportage Zorg en Ondersteuning 2015: Uitvoering taken WMO, Jeugd en BMS*. Verkregen middels interne communicatie.
- Peel 6.1. (2017). *Jaarrapportage 2016 – Uitvoeringsorganisatie Zorg & Ondersteuning: Uitvoering taken WMO, Jeugd en BMS*. Verkregen middels interne communicatie.
- Peelgemeenten. (2018). *Jaarrapportage 2017: Uitvoering taken Wmo, Jeugd en BMS*. Verkregen middels interne communicatie.
- Peelgemeenten. (2019). *Jaarrapportage 2018: Uitvoering taken Wmo, Jeugd en BMS*. Verkregen middels interne communicatie.
- Rijksoverheid. (z.d.). *Wat is het sociaal minimum en wat als mijn uitkering lager is?* Verkregen van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ww-uitkering/vraag-en-antwoord/wat-is-het-sociaal-minimum-en-wat-als-mijn-uitkering-lager-is-dan-dat-minimum>.
- Rijksoverheid. (2017). *Klijnsma: €4 miljoen voor strijd tegen armoede en schulden*. Verkregen van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2017/01/25/klijnsma-4-miljoen-voor-strijd-tegen-armoede-en-schulden>.
- Senzer. (z.d.). *Bijzondere Bijstand*. Verkregen van <https://www.senzer.nl/BijzondereBijstand>.
- Senzer. (2019). *Aantal afgehandelde aanvragen bijzondere bijstand 2018*. Verkregen middels interne communicatie met GR Peelgemeenten.
- Sociaal Cultureel Planbureau. (2018). *Armoede in kaart: Wat is armoede?*. Verkregen van <https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaart2018/wat-is-armoede/>.
- Stichting Leergeld Gemert e.o. (z.d.). *Wat vergoedt Leergeld Gemert e.o.* Verkregen van <https://www.leergeldgemert.nl/werkwijze/wat-vergoedt-leergeld>.
- Stichting LEVgroep. (z.d.). *Gemert-Bakel*. Verkregen van <https://www.levgroep.nl/dynapage.asp?sleutel=178>.
- Stichting LEVgroep. (z.d.). *Hulp bij thuisadministratie en formulieren*. Verkregen van <https://www.levgroep.nl/dynapage.asp?sleutel=477>.
- Stichting LIEF. (z.d.). *Stichting LIEF*. Verkregen van <https://www.stichtinglief.nl/>.
- Stichting Kerstpakkettenactie. (z.d.). *Welkom*. Verkregen van <http://www.kerstpakketten-gemert-bakel.nl/>.
- Stichting Mom2b. (z.d.). *Over ons*. Verkregen van <https://stichtingmom2b.wixsite.com/stichtingmom2b/over-ons>.

- Stimulansz. (z.d.). *De Minimascan*. Verkregen van <https://www.stimulansz.nl/advies/minimascan/>.
- SVDL. (2019). *Kiezen of (op)delen! Evaluatie en versterking van de GR Peelgemeenten én de samenwerking tussen de vijf deelgemeenten*. Verkregen van <https://www.svdl.nl/projecten/gr-peelgemeenten-evaluatie-samenwerking-vijf-gemeenten/>.
- Wegwijzer Gemert-Bakel. (z.d.). *Weggeefwinkel De Cirkel*. Verkregen van <https://wegwijzergemertbakel.nl/themas/huishouden/1592/weggeefwinkel-de-cirkel/3997>.
- Westhof, F., de Ruig L. en Kerckhaert. A. (2015). *Huishoudens in de rode cijfers: Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden*. Zoetermeer: Panteia.

Bijlage 2 Gesprekspartners

Tijdens het onderzoek zijn vele mensen gesproken die bestuurlijk, beleidsmatig of uitvoerend te maken hebben met het armoedebeleid in de gemeente Gemert-Bakel.

<i>Organisatie</i>	<i>Soort gesprek</i>
Sociaal Domein – gemeente	Inventariserend gesprek
Adviesgroep Sociaal Domein	Inventariserend gesprek
Senzer – Beleid en W&I	Inventariserend gesprek
Zorgcoöperatie	Inventariserend gesprek
Cliëntenraad	Interview
Stichting Leergeld	Interview
Lumens	Interview
Seniorenraad	Interview
KBO	Interview
Ex-bewindvoerder en onderzoeker	Interview
Sociaal Domein – gemeente	Interview
Raadscommissie Sociaal Domein	Werkatelier
Centrum Jeugd en Gezin, WMO- consulent, GR Peelgemeenten, Dorpsondersteuner, Regisseur, Beleidsmedewerker Sociaal Domein, LEVgroep, Senzer.	Werkatelier

Naast de gesprekken met professionals, zijn er vier telefonische interviews gehouden met inwoners van de gemeente Gemert-Bakel. Tijdens deze gesprekken zijn hun problemen, ondersteuning door de gemeente en ervaringen met het beleid aan bod gekomen.

Bijlage 3 Beleidsinstrumenten en/of activiteiten

<i>Minimaregeling</i>	<i>Uitvoerder</i>	<i>Doel</i>	<i>Inkomensgrens⁸⁴</i>
Maatschappelijke participatie	Peel organisatie	Minima ontvangen jaarlijks een bijdrage van € 150,- per persoon, bedoeld voor sport en cultuur.	110%
Vrijstelling eigen bijdrage WMO	Peel organisatie	Bij een laag inkomen wordt afgezien van een eigen bijdrage WMO.	110%
Inkomensverklaring	Peel organisatie	Het doel is om de administratieve lasten van inwoners met een uitkering en lokale aanbieders te verminderen.	110%
Bijzondere bijstand	Senzer	Bijzondere bijstand vergoedt kosten die uitzonderlijk, individueel en noodzakelijk zijn. Kosten moeten niet op een andere manier betaald kunnen worden. De bijzondere bijstand kan ook gebruikt worden als men afhankelijk is van maaltijdvoorziening.	110%
Collectieve aanvullende verzekering	Senzer	Minima kunnen gebruik maken van de collectieve zorgverzekeraar, welke de gemeente mee financiert. Ook is er een collectiviteitskorting van CZ op de nominale premie voor het basispakket. Met een goede verzekering wil de gemeente zorg mijndend en latere hogere kosten tegengaan.	120%
Individuele inkomenstoelag	Senzer	Langdurig armen (36 maanden) met geen uitzicht op verbetering kunnen vanaf hun 21 ^e tot de pensioenleeftijd inkomenstoelag aanvragen.	110%
Individuele studietoelag ⁸⁵	Senzer	Studietoelag voor studenten met een handicap	Maximaal vermogen van €5.940 voor

⁸⁴ Van het netto sociaal minimum

⁸⁵ Senzer (z.d.). *Bijzondere Bijstand*. Verkregen van: <https://www.senzer.nl/BijzondereBijstand>

			alleenstaanden of €11.880 voor gezin.
Project Jeugd dat werkt ⁸⁶	Senzer	Jongeren zonder werk en inkomen tussen de 16 en 27 jaar kunnen m.b.v. het project persoonlijk groeien, zodat de stap naar werk of school mogelijk wordt.	
Informatiebijeenkomst over Collectieve Aanvullende Verzekering en minimaregelingen	Senzer, Peel gemeenten en CZ	Tweejaarlijkse bijeenkomst voor inwoners en een bijeenkomst voor professionals en cliëntondersteuners.	
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	Gemeente	Gemeentelijke belastingen kunnen kwijtgescholden worden voor minima.	100%
Digitale sociale kaart Wegwijzer Gemert-Bakel	Gemeente	Deze website helpt inwoners bij het vinden van gratis, informele ondersteuning.	
Smart met Geld en Project Cashen	Gemeente	Commanderij College, LEVgroep, Rabobank, een ervaringsdeskundige en het Helder Theater werken samen met de gemeente om schoolprojecten aan te bieden. Het doel is om kinderen al jong te leren om goed om te gaan met geld.	
Aanpak Laaggeletterdheid	Gemeente	Samenwerking tussen o.a. LEVgroep, ROC, Bibliotheek de Lage Beemden en Stichting Lezen en Schrijven om laaggeletterden beter te leren lezen en schrijven. Het doel is om schulden en armoede te voorkomen, gezien de samenhang tussen armoede en laaggeletterdheid.	
Participatieverklaringstraject	Gemeente	Een traject voor statushouders, waarin ze leren om goed met geld om te gaan.	
Pas Vooruit	LEVgroep	Met de Pas Vooruit kunnen minima boodschappen doen bij 'normale' winkels, om de participatie te vergroten. Ondersteuning wordt geboden bij financiële problemen.	
Schuldhelpverlening	LEVgroep en Lumens	Schuldhelpverlening helpt mensen met schulden met schuldregelingen, participatie en bijzondere bijstand.	

⁸⁶ Gemeente Gemert-Bakel (z.d.). *Jeugd dat werkt*. Verkregen van: <https://www.gemert-bakel.nl/producten/jeugd-dat-werkt>

Armoedeconferentie	LEVgroep	Tweejaarlijkse conferentie om mensen te informeren over voorzieningen, elkaar te ontmoeten en armoede bespreekbaar te maken.	
Verscheidene cursussen ⁸⁷	LEVgroep	LEV biedt cursussen aan voor mensen met financiële problemen, onder andere over budgetteren.	
Thuisadministratie ⁸⁸	LEVgroep	Hulp bij het invullen van formulieren en de algehele administratie.	
Bijdrage voor kinderen ⁸⁹	Stichting Leergeld	Minima kunnen bijdragen krijgen voor kinderen, zoals leermiddelen, schoolreisjes en sportcontributie.	130%
Eten, kleding, activiteiten ⁹⁰	Stichting LIEF	De stichting biedt eten, kleding en activiteiten aan voor minima.	
Sinterklaas- en kerstcadeaus voor kinderen ⁹¹	Stichting Wensboom	Geeft cadeaus met Sinterklaas en Kerst aan kinderen tot en met 13 jaar oud in gezinnen die dit niet zelf kunnen betalen.	
Tweedehands gratis spullen ⁹²	Weggeefwinkel De Cirkel	Winkel, waarbij men gratis oude spullen kan afgeven en anderen gratis deze spullen kunnen krijgen.	
Gratis kerspakketten ⁹³	Stichting Kerstpakkettenactie	Kerspakketten voor minima in de gemeente Gemert-Bakel. Tot 2011 lag deze taak bij de gemeente, tegenwoordig wordt het gesponsord door giften.	
Hulp voor toekomstige ouders ⁹⁴	Stichting Mom2b	Stichting voor aankomende ouders met een minimaal inkomen.	
Gratis of goedkope kleding ⁹⁵	Kledingbank Gemert-Bakel	Tegen zeer lage tarieven kunnen minima tweedehands kleding kopen.	

⁸⁷ Stichting LEVgroep (z.d.). *Gemert-Bakel*. Verkregen van: <https://www.levgroep.nl/dynapage.asp?sleutel=178>

⁸⁸ Stichting LEVgroep (z.d.). *Hulp bij thuisadministratie en formulieren*. Verkregen van: <https://www.levgroep.nl/dynapage.asp?sleutel=477>

⁸⁹ Stichting Leergeld Gemert e.o. (z.d.). *Wat vergoedt Leergeld Gemert e.o.* Verkregen van: <https://www.leergeldgemert.nl/werkwijze/wat-vergoedt-leergeld>

⁹⁰ Stichting LIEF (z.d.). *Stichting LIEF*. Verkregen van: <https://www.stichtinglief.nl/>

⁹¹ De Wensboom (z.d.). *Over stichting De Wensboom*. Verkregen van: <https://www.dewensboom.nl/footer/over-stichting-de-wensboom-2>

⁹² Wegwijzer Gemert-Bakel (z.d.). *Weggeefwinkel De Cirkel*. Verkregen van: <https://wegwijzergemertbakel.nl/themas/huishouden/1592/weggeefwinkel-de-cirkel/3997>

⁹³ Stichting Kerstpakkettenactie (z.d.). *Welkom*. Verkregen van: <http://www.kerstpakketten-gemert-bakel.nl/>

⁹⁴ Stichting Mom2b (z.d.). *Over ons*. Verkregen van: <https://stichtingmom2b.wixsite.com/stichtingmom2b/over-ons>

⁹⁵ Kledingbank Gemert-Bakel (z.d.). Verkregen van: <https://kledingbank-gemert.nl/>

